N° 121. 1862.

MIDDELBURGSCHE COURANT.

Donderdag 9 Oktober.

F. KLEEUWENS EN ZOON GOES BOEKHANDEL

Bij deze courant behoort een bijvoegsel.

De burgemeester en wethouders van Vlissingen maken bekend:

Dat de betrekking van huisponder-wijzer aan de openbare ... binnen deze gemeente met 1 november aanstaande openvalt, aan welke betrekking is verbonden eene jaarwedde van f 300.

En noodigen mitsdien hen, die voor die betrekking wenschen in aanmerking te komen uit, om zich onder overlegging der noodige bescheiden, ten spoedigste in persoon of door portvrije brieven aan te melden bij den burgemeester dier gemeente.

Vlissingen, den 3 october 1862.

De burgemeester en wethouders voornoemd,
J. W. CALLENFELS.
De secretaris,
P. FORBES WELS.

BINNENLAND.

Middelburg 8 Oktober.

In de zitting der tweede kamer van heden zijn al de aan de orde gestelde *wetsontwerpen aangenomen.*

De vergadering is tot nadere bijeenroeping uiteengegaan.

In ons nommer van 30 september deelden wij eenige bijzonderheden mede uit het verslag der kommissie voor de zeemagt die Nederland behoeft, doch bepaalden ons toen tot een uittreksel van de inleiding waarmede de kommissie dit rapport heeft verrijkt. Wij meenden in verband met den beperkten omvang van ons blad het daarbij te kunnen laten. Daar echter geen onzer andere dagbladen iets aangaande het getuigenverhoor heeft medegedeeld en daarin toch veel belangrijks voorkomt, achten wij ons verpligt de verhooren van eenige getuigen nog in 't kort voor onze lezers te resumeren en daarvoor ons bijvoegsel van heden te bestemmen. Wij bepalen ons echter hoofdzakelijk tot die verklaringen welke zich in eenig opzigt van de meer algemeene onderscheiden, of waarin over het plan tot opheffing van de konstruktie-werf te Vlissingen gesproken wordt.

Dezer dagen is door den kommissaris des konings in deze provincie aan burgemeesters van verschillende gemeenten en eenige andere autoriteiten toegezonden een fotografie-portret van Z. M. den koning, voorzien van Zr. Ms. eigenhandig gestelde handteekening. Deze aanbieding is het gevolg van 's konings tevredenheid over de wijze waarop hij in mei ll. in deze provincie ontvangen is.

* Uit Zuid-Beveland schrijft men ons van 7 dezer:

„De werkzaamheden aan de snatiesluis bij Hansweert zijn heden morgen hervat. Aan het kanaal heeft het schuijeren opgehouden. Alleen ziet men er de aarde van den Bonzy- met paarden naar den rijks-weg voeren. In het geheel zijn er 100 man aan het werk.

„Dat de tijding van de op handen zijnde aanbesteding der schutsluizen, aan de monden van genoemd kanaal, ten uwent met vreugde vernomen, ook hier als welkom is begroet, behoeft wel niet te worden betoogd, vooral niet voor hen die het werk van den beginne hebben gadegeslagen.

„Laat ons het gebeurde nog eens in herinnering roepen.

„In den zomer van het jaar 1852 heerschte er op het anders stille Hansweert eene groote bedrijvigheid: onrijp koren werd weggemaaid, houtgewas geveld, slooten gedempt, oneffenheden weggeruimd, en alles erlangde er een ander aanzien. Als met een tooverslag verrezen er herbergen, of liever kroegen, met de haar eigendommelijke namen, en eene menigte tenten; engelsche en hollandsche werklieden wedijverden met elkander in vlugheid van uitvoering, en beider talen mengden zich zonderling dooreen. Spoedig was alles voor het voorgestelde doel gereed en in feestgewaad gedost. Op den 1 julij van genoemd jaar stroomde eene ontelbare volksmenigte, nieuwsgierigen en genoodigden, van heinde en verre daar heen, als trok eene onzigtbare magneet hen aan. En waarmede stond dit alles in verband? Met de graving van het kanaal door Zuid-Beveland, waaraan men toen, onder een daverend hoera, de eerste zode stak, en bij welke gelegenheid een schitterend diner gegeven werd, waarop velen verschenen.

„Met het graven werd daarna een aanvang gemaakt en binnen een paar jaar zag „het pruts van een kanaal," zoo als men het noemde, klaar zijn. Sommigen zagen er in hunne verbeelding reeds een trotschen driemaster doorstevenen, en — Hansweert in eene volkrijke, welvarende stad herschapen. Ongelukkig moest de illusie weldra voor de koude werkelijkheid plaats maken. Spoedig ontbrak dat energieke dat men bij andere openbare werken ontmoet, en zoo schitterend als het begonnen was zoo prozaïsch werd het eenigen tijd daarna gestaakt.

„Tien jaren, zijn er alzoo sedert dat tijdstip voorbijgegaan, waarin de werkzaamheden wel eens hervat doch spoedig weder afgebroken werden, en aan menigeen ten spot verstrekten. Inmiddels geraakten de bewoners van den omtrek steeds aan; vele werklieden bleven er bij de staking gevestigd; anderen, door schoonschijnende beloften aangemoedigd, verlieten elders hunne haardsteden, sloegen er nieuwe woningen, dikwijls tapperijen op, of kwamen een toevlugtsoord zoeken in de alom bij Hansweert opgerigte strooijen tenten, waar in den winter het bleeke gebrek en de tering ... rondwaarden, daar de meesten niets konden verdienen, en in de nabij gelegen dorpen tot voorziening in hunne behoeften — vaak voor een talrijk kroost — moesten gaan bedelen. Nu en dan hoorde men wel, waar de behoeften het dringendst waren echter het luidst, „het kanaal zal weder beginnen," doch de vervulling bleef uit: Het verlangen deed spreken.

„Geen wonder dus dat genoemde bekendmaking vreugde veroorzaakte. Nu bestaat er immers na teleurstelling op teleurling. gegronde hoop dat het met het kanaal door Zuid-Beveland, vóór jaren begonnen, zoo lang, zoo innig gewenscht, waarbij zoo velen belang hebben, en waarmede zulke gewigtige werken in verband staan, eindelijk eens ernstig gemeend zal zijn; en al is het einde van ons isolement nog niet juist te bepalen, toch kunnen wij dit wel eene lichtende streep aan den zoo lang duisteren horizon noemen."

* Uit Zierikzee schrijft men ons 7 dezer:

„Heden had alhier de belangrijke publieke veiling plaats der onroerende goederen, toebehoorende aan de erven van mevrouw de wed. I. van Adrichem. Gelijk te verwachten was had zich een talrijk publiek in de koncertzaal, alwaar de veiling werd gehouden, verzameld. Bij deze eerste veiling is voor het aanzienlijke huis met grooten tuin gelegen aan het kerkhof alhier, hoogste bieder gebleven J. Enzlin alhier voor f 4000, en voor het slot Moermont, de metselaar Franken te Renesse voor f 1400. Voor een zesde aandeel in al de tienden van den polder Zonnemaire, bedroeg het hoogste bod f 4900. Voor 3/40 aandeelen in de tienden van den polder Stavenisse en 3/32 aandeelen in zes verschillende polders alles gelegen onder de gemeente Stavenisse f 6300. Voor de helft in de tienden, gelegen in den 2en, 3en, 4en en 5en blok in den heer Janspolder, gemeente Wissekerke, f 6000. Voor de wederhelft in gemelde tienden ook f 6000. Voor ruim 4 bunders tienden in de gemeenten Nieuwerkerk en Ouwerkerk, 1/40 in de raapschoof onder de gemeente Oosterland, 1/12 in de breetienden aldaar, de 1/2 in den blok de Zonneschijn aldaar en de 1/2 in de zevenjarige tiend van cirka 5 bunders onder Nieuwerkerk, te zamen voor f 4600. De beide kapitale hofsteden Stadwijk en Moermont en het buitenverblijf Monplaisir zijn slechts in perceelen geveild. Morgen zal de herveiling van al de geveilde perceelen plaats hebben en zullen ook de massas worden geveild."

Een maandag bij de regering ontvangen telegram, gedagteekend Batavia 29 augustus, bevat slechts de mededeeling dat den 4 september het gas te Batavia zou ontstoken worden en dat, onder voorbehoud, door den goeverneur generaal aan Poolman c. s. koncessie is verleend voor den aanleg van een spoorweg van Samarang over Damak naar Solo en Djokjokarta. Belangrijke gebeurtenissen schijnen er dus niet te hebben plaats gehad.

Naar wij vernemen heeft eene kommissie, bestaande uit de heeren F. Q. Finnis, oud lord-mayor van Londen, R. Bagedery, penningmeester van het le Thomas hospitaal, A. R. Leeton, oud geneesheer van genoemd gesticht, Henry Curry, architekt, en belast met het leveren van een plan voor het bouwen van een nieuw hospitaal te Londen, zich dezer dagen naar Rotterdam begeven, uitsluitend met het doel, om het gemeente-ziekenhuis aldaar te bezoeken. Zij hebben aldaar geruimen tijd vertoefd, alles tot in de kleinste bijzonderheden bezigtigd en van het geziene aanteekeningen gemaakt. Dr. Molewater heeft hen met zijne gewone heuschheid alle mogelijke inlichtingen gegeven. (*N. rotterd. courant.*)

Benoemingen en besluiten.

RIDDERORDEN. Vergunning verleend aan mr. H. C. du Bois, laatst 's konings buitengewoon gezant en gevolmagtigd minister te Konstantinopel, tot het aannemen en dragen der versierselen van ridder 1e klasse der orde van Medjidié, hem door den keizer van Turkye geschonken; aan den heer F. C. Zillesen, president van het koninklijk zoölogisch genootschap Natura artis magistra, te Amsterdam, tot het aannemen der onderscheidingsteekenen van ridder der Leopoldsorde, hem door den koning der belgen geschonken en aan de kapitein van het regement veld-artillerie A. J. A. Gerlach, tot het aannemen en dragen van de versierselen van ridder der militaire orde der Heilige maagd of der ontvangenis van Villa Vicosa, hem door Z. M. den koning van Portugal geschonken.

MARINE. Bevorderd tot luitenant ter zee 1e klasse, de luitenant ter zee 2e klasse E. J. van der Sleijden; tot luitenant ter zee 2e klasse, de adelborsten der 1e klasse: H. Quispel, jhr. S. F. T. de Vaynes van Brakell, P. J. Zaal, M. A. Medenbach, R. Wijmans, A. de Bruijne, T. Spree, J. Vriemoet Drabbe, A. R. A. von Bibl, H. A. de Smit van den Broecke, M. J. C. Lucardie, R. E. van der Loeff, L. M. L. de Haan en L. A. Dittlof Tjassens.

MINISTERIËLE DEPARTEMENTEN. Benoemd tot kommies bij het departement van financiën mr. W. A. P. Verkerk Pistorius, advokaat bij den hoogen raad der Nederlanden.

Op verzoek eervol ontslag verleend uit zijne betrekking van adjunkt kommies bij het departement van koloniën, aan den heer G. Dijkmans, die benoemd is tot kommies ter griffie der eerste kamer.

POSTERIJEN. Op verzoek eervol ontslag verleend aan den heer L. R. baron Taets van Amerongen, uit zijne betrekking van kommies der posterijen 3e klasse, en in zijn plaats als zoodanig benoemd de heer W. P. van Wageningen, tot dus verre surnumerair bij het zelfde vak van administratie.

PENSIOENFONDS VOOR BURGERLIJKE AMBTENAREN. Benoemd tot lid van den raad van bestuur van het pensioenfonds voor burgerlijke ambtenaren dr. G. Simons, oud lid van den raad van state.

REGTERLIJKE MAGT. Herbenoemd en bij vernieuwing aangesteld als plaatsvervangende kantonregters: te Heinkenszand, mr. J. C. R. van der Bilt; te Brouwershaven, J. M. Locker de Bruijne; te Tholen, mr. T. A. Wagtho.

Marine en leger.

* Uit Vlissingen schrijft men ons heden:

„De zeildag van Zr. Ms. korvet der 1e klasse Prins Maurits der Nederlanden is bepaald op den 15 dezer maand; aanstaanden vrijdag vertrekt het schip uit het dok naar de reede.

„De drijvende stoombatterij De Ruijter is in het droog dok gezet om nagezien te worden."

— De état-major van Zr. Ms. schroefstoomschip Apeldoorn, in den morgen van 2 dezer te Hellevoetsluis geankerd, is zamengesteld als volgt: luitenant ter zee 1e klasse J. A. H. Hugenholtz, kommandant; luitenant ter zee 2e klasse A. J. A. Kellner, F. H. Coblijn en G. Eck; officier van gezondheid 2e klasse H. L. Reeder, en officier van administratie 3e klasse J. P. Faubel.

Gemengde berigten.

Erkentelijk voor de tusschenkomst van mr. C. van Citters, burgemeester van 's Heer Arendskerke, ten gevolge waarvan Z. M. de koning bij zijne reis door deze provincie ook een bezoek aan die gemeente bragt, hebben de ingezetenen dien heer een fraaije buste van Z. M. vereerd. Op het sierlijk voetstuk staat in vergulde letters: „De inwoners van 's Heer Arendskerke aan hunnen burgemeester mr. C. van Citters, ter gedachtenis aan de komst van Z. M. den koning in hunne gemeente, den 27 mei 1862." — Het veulen met slechts drie pooten, dat voor eenige maanden in Zuid-Beveland geboren en op verschillende plaatsen ter bezigtiging is gesteld, bevindt zich thans te Londen. Den eigenaar is aldaar f 6000 voor het dier geboden. — Heden nacht ontstond te Kwadendamme brand bij den timmerman Maes. Wij vernemen dat hij vrij hevig was en de vrouw en kinderen met levensgevaar zijn gered. — Er zal, naar men verzekert, te Londen eerstdaags een plan worden openbaar gemaakt tot den aanbouw en de inrigting eener spoorboot tusschen Dover en Calais van reusachtigen omvang. Zij zou, volgens het plan, 3000 voet lang en 100 voet breed moeten zijn bij een diepgang van slechts 5 voet. Op het dek zal een overdekte ijzeren tunnel aanwezig zijn waar de in beide genoemde plaatsen aankomende spoortreinen met passagiers en goederen zonder oponthoud binnen stoomen. Het vaartuig zou, met buitengewone snelheid door roeiriemen bewogen, even goed voor- als achteruit kunnen gaan, zoo dat het niet behoefde te keeren. — De heer J. Rosenberg, te Suriname heeft, naar men mededeelt, in de bovenlanden dier kolonie na onderzoek eenig goud ontdekt en is door den goeverneur als hoofd eener expeditie met de verdere nasporing belast. — Als een bewijs van parijssche ligtzinnigheid wordt gemeld, dat toen in de vorige week een jongeling in de zaal van „Bal Mabile" zich dood schoot, men het lijk weg bragt en vrolijk voortging met dansen. — Te Weenen is eene maatschappij opgerigt om de vensters te wasschen tegen 2 cent per venster. Zij gebruikt nieuw uitgevonden machines en heeft ten doel het voorkomen van ongelukken, welke zoo dikwijls bij het glazenwasschen plaats hebben. — Te Zevenaar staat een appelboom op nieuw in bloei. In een tuin in de Maliebaan te Utrecht zijn voor de tweede maal aardbeziën geplukt van de reeds in het voorjaar gebloeid hebbende planten. — Bij de proefnemingen met Armstrongs geschut zijn jl. donderdag te Woolwich drie kanonnen gesprongen, terwijl met 110 ponds kogels en 27½ pond buskruid werd geschoten. Daar met een dezer stukken reeds twee honderd schoten waren gedaan, meent men het ongeval aan te veelvuldig gebruik daarvan alsmede aan te ruwe behandeling te moeten toeschrijven. — Bij de bewijzen voor de zucht der engelschen tot het plaatsen van uithangborden waarop zij van hun gebreveteerden handel of industrie kunnen doen blijken, mag gevoegd worden dat een kunstdraaijer gevraagd heeft zich voortaan te mogen noemen: fabriekant van houten beenen van Z. K. H. den prins van Wallis. — Eene jonge dame te Biarritz, die namens de fransche dames keizer Napoleon verzocht het tabaksrooken, „eene heerschende ondeugd en den schrik der vrouwen," te verbieden, heeft de keizer, naar men verhaalt, geantwoord daartegen dadelijk een verbod te willen uitvaardigen zoo zij „ééne deugd" kon aanwijzen welke jaarlijks 120 millioen franks aan de schatkist opbrengt. — Te Londen wordt eene aktiën-maat-

schappij gevormd tot het verkrijgen eener blijvende tentoonstelling. Men heeft het voornemen in het midden der stad een groot gebouw te huren en daarin monsters van de nieuwste voortbrengselen van nijverheid ten toon te stellen, zoo dat de engelsche kooplieden enz. steeds kennis zouden kunnen krijgen van fabriekaten, monsters en alle ontdekkingen der nieuwste soort. Iedere exposant zal voor de hem afgestane ruimte een jaarlijkschen huurprijs moeten betalen.

Burgerlijke stand.

(Van 27 september tot 4 oktober.)

VLISSINGEN. Bevallen: J. van Dierendonck geb. van Akkeren, d. M. F. Auer geb. van Zwijndregt, z. M. W. van Duyvenboden geb. van Alphen, d. A. C. Dobbelaar geb. Kamermans, z. J. van Veen geb. Hage, z. E. W. Smit geb. Meyer, z. P. J. Remeeus geb. Franke, z. P. Gillissen geb. Fritz, d. M. S. Brakelé geb. Sap, d. E. P. van den Bosch geb. Karreman, d. L. J. de Wit geb. Meijneke, d. E. Kemeling geb. Fritz; d. M. Brasser geb. Soetens, z.

Overleden: N. Sanders, jm. 27 j. S. Koppenjan, jd. 58 j. W. Jasperse, z. 6 m. J. C. Berger, z. 3 m. P. G. Hambeek, vrouw van J. B. A. Graveer, 72 j. H. Huijbrechtse, z. 2 j.

GOES. Bevallen: M. W. de Schutter geb. van de Velde, d. J. de Groote geb. de Vlieger, z. K. C. Bartelse geb. van Strien, z.

Overleden: C. Bodbijl, d. 16 m. A. Duijvewaardt, jd. 39 j. J. Bakker, z. 15 d.

ZIERIKZEE. Gehuwd: M. de Voogdt met N. van der Valk. J. Eijeriks met A. K. Korzelius. G. J. Tuite met M. C. Korsten.

Bevallen: N. van Wijk geb. Leeuwe, d. J. Duson geb. van Wijk, d. M. S. Dekker geb. Friend, z. H. Krijger geb. Weda, d. H. F. Jasperse geb. Schouten, d. J. v. Etten geb. Braam, d.

Overleden: C. L. Francke, z. 6 w. A. E. Hogerheide, d. 14 m. C. Hanse, d. 7 w. J. C. de Graaff, d. 10 w. J. J. van den Hoek, z. 13 j. A. W. Wierkx, z. 4 j. J. M. Berman, d. 9 d. D. Verloo, z. 6 weken.

In de maand september 1862 zijn in de registers van den burgerlijken stand ingeschreven:

Te Middelburg, 7 huwelijken; 32 geboorten, als 17 zoons en 15 dochters; 24 sterfgevallen, als 16 van het mannelijk en 8 van het vrouwelijk geslacht. Levenloos geborenen 3.

Drie der ingeschrevenen zijn elders gestorven.

Ouderdom der overledenen: beneden het jaar 8, en van 1 tot 5, 4. 5 tot 10, 2. 10 tot 15, 0. 15 tot 20, 0. 20 tot 25, 3. 25 tot 30, 0. 30 tot 35, 1. 35 tot 40, 1. 40 tot 45, 0. 45 tot 50, 1. 50 tot 55, 1. 55 tot 60, 1. 60 tot 65, 0. 65 tot 70, 0. 70 tot 75, 0. 75 tot 80, 1. 80 tot 85, 1.

Te Vlissingen, 7 huwelijken; 28 geboorten, als 9 zoons en 19 dochters; 11 sterfgevallen, 5 van het mannelijk en 6 van het vrouwelijk geslacht. Levenloos geborenen 1.

Ouderdom der overledenen: beneden het jaar 1, en van 1 tot 5, 2. 5 tot 10, 1. 10 tot 15, 0. 15 tot 20, 2. 20 tot 25, 1. 25 tot 30, 1. 30 tot 35, 0. 35 tot 40, 0. 40 tot 45, 1. 45 tot 50, 0. 50 tot 55, 1. 55 tot 60, 0. 60 tot 65, 1.

Te Goes, 3 huwelijken; 16 geboorten, als 8 zoons en 8 dochters; 12 sterfgevallen, 7 van het mannelijk en 5 van het vrouwelijk geslacht. Levenloos geborenen 2.

Ouderdom der overledenen: beneden het jaar 4, en van 1 tot 5, 2. 5 tot 10, 1. 55 tot 60, 2. 70 tot 75, 1. 75 tot 80, 1. 80 tot 85, 1.

Te Zierikzee, één huwelijk; 21 geboorten, als 12 zoons en 9 dochters; 19 sterfgevallen, 12 van het mannelijk en 7 van het vrouwelijk geslacht. Levenloos geborenen 0.

Een der ingeschrevenen overleed elders.

Ouderdom der overledenen: beneden het jaar 9, en van 1 tot 5, 2. 20 tot 25, 1. 35 tot 40, 2. 40 tot 45, 2. 75 tot 80, 3.

Meteorologische waarnemingen,

gedaan op 's rijks werf te Vlissingen, des middags 12 ure.
September — oktober 1862.

Datum.	Wind. Rigting.	Wind. Kracht.	Barometer bij 0°.	Thermometer C.	betrekkelijke vochtigheid.	Spanning van den damp.	Regen in 24 u.	Laagste temperat. en verschil met de hoogste.	Aanmerkingen.
28	Z. ZW.	1.0	762.3	19.1	0.92	14.93	0.0	—	dik betr bew. r.
29	Zuid.	1.5	760.1	21.0	0.88	16.05	0.8	—	bew. ligt bew.
30	Z. ZW.	11,0	762.7	19.0	0.76	12.30	2.2	—	bew. heij. reg.
1	West.	6.5	765.4	15.2	0.71	9.42	7.5	—	bew. heij. l. bew.
2	Z. ZW.	11.0	769.6	14.3	0.87	10.71	0.2	—	bew. heij. reg.
3	West.	8	771.9	17.0	0.71	13.25	0.2	—	betr heijig.
4	Nw.t.w	2	774.8	16.8	0.81	12.06	0.0	—	betr. bew. heij.

Thermometerstand.

6 okt. 's av. 11 u. 59 gr.
7 „ 's morg. 7 u. 59 „ 's midd. 1 u. 59 „ 's av. 11 u. 56 gr.
8 „ 's morg. 7 u. 57 „ 's midd. 1 u. 62 gr.

BUITENLAND.

Algemeen overzigt.

Mag men in het algemeen aannemen dat het niet zoo zeer noodig is te handelen, als wel ter juister ure te handelen, dan is dit vooral op politiek terrein van toepassing. Eindelijk heeft nu wel het italiaansch goevernement aan de goede raadgevingen van zoo velen gehoor gegeven, eindelijk is nu wel de amnestie voor Garibaldi en zijne aanhangers eergisteren in het officiëel dagblad te Turijn den volke verkondigd, maar het is de zelfde amnestie niet meer, welke het zou geweest zijn, als men deze dadelijk na Aspromonte had uitgevaardigd. Na al hetgeen met betrekking tot deze veelbesprokene amnestie is voorgevallen: nadat de regering verklaarde dat betrekkelijk Garibaldi en allen die aan de laatste oproerige bewegingen hadden deelgenomen, zonder dat daaromtrent eenige twijfel konde bestaan, aan de justitie den vrijen loop gelaten en de wet toegepast zou worden; nadat de zelfde regering in dien zin maatregelen heeft genomen; nadat zij eindelijk de ongerijmdheid heeft moeten inzien van eene geregtelijke vervolging, waaruit Garibaldi zegepralend moest te voorschijn treden; — vertoont zich die amnestie niet meer in het licht, waarin zij, uitgevaardigd nadat de onlusten waren bedwongen, zich zou hebben vertoond.

De amnestie zoo als zij thans moet voorkomen aan de italiaansche bevolking, is wederom ten blijk hoe zwak en onzelfstandig het ministerie is, heen en weder geslingerd tusschen den invloed van Napoleon en de wenschen der italianen. Wij laten hier kortelijk volgen de redenen waarom de amnestie thans, volgens het ministeriëel rapport, hetwelk aan het koninklijk besluit voorafgaat, wordt uitgevaardigd: „dat de oorzaken die het ministerie genoopt hebben om aan de edelmoedige gevoelens van Victor Emmanuel wederstand te bieden, hebben opgehouden te bestaan; dat het gezag der wet hersteld is en tevens door het vertrouwen in 's konings openhartige staatkunde het ongeduld is verminderd van hen die Garibaldi tot rebellie hadden aangespoord; dat thans Italië, zich Garibaldis diensten herinnerende, zijne bedrevene feilen wenscht te vergeten en de tolk wordt van het edel verlangen om vergiffenis te schenken; dat overigens de eer van het leger niet gedoogt dat de gedeserteerde soldaten der koninklijke troepen in deze amnestie worden begrepen."

Het gerucht dat de heer Ratazzi zich na de terugkomst van Napoleon van Biarritz naar Parijs zal begeven, bevestigt zich, en de voorstanders der italiaansche eenheid zien daarin weder een gunstig voorteeken voor de oplossing der italiaansche kwestie of ten minste een te wachten stap op den weg der oplossing, zonder welke de heer Ratazzi niet voor het parlement kan verschijnen, welks bijeenroeping toch niet onbepaald kan worden uitgesteld.

Volgens berigten uit Parijs zou Napoleon een brief hebben geschreven aan den koning van Pruissen, waarbij hij hem den raad geeft om volstrekt niet af te wijken van de door hem aangenomene houding betrekkelijk de militaire reorganisatie. Koning Leopold van België en Victoria hebben daarentegen den kroonprins van Pruissen aangeraden het land te verlaten, daar zijne populariteit in de waagschaal wordt gesteld als hij langer door zijn noodzakelijk stilzwijgen den schijn op zich neemt de handelwijze van de pruissische regering goed te keuren. De prins zal dezen raad opvolgen en met zijne gemalin een reis naar Zwitserland en Italië ondernemen.

De meeting op 6 oktober in Hydepark te Londen gehouden, heeft wederom een gerecht ten gevolge gehad tusschen de engelsche garibaldianen en de iersche pausgezinden, waarbij verscheidene gekwetsten zijn gevallen. Hoewel de policie de menigte tot bedaren trachtte te brengen, was weldra de groote vlakte van Hydepark in een slagveld herschapen, waarbij men hier en daar ook de uniformen van soldaten zag blinken. Met steenen en stokken gewapend waren nu eens de ieren dan weder de garibaldianen voor eenige oogenblikken overwinnaars, terwijl men, wanneer de strijd gestaakt werd voor eenigen tijd, op spoedig aangebragte verhevenheden sprekers zag optreden. Te midden van dergelijke redevoeringen werden redenaar en hoorders door eene nieuwe charge van den vijand wederom genoopt zich te verdedigen. Langzamerhand ging de menigte uiteen, terwijl de gekwetsten naar het hospitaal en de door de policie gearresteerden naar de gevangenis werden gebragt. Tegen aanstaanden zondag is eene nieuwe meeting uitgeschreven.

De jonge koningin van Portugal is te Lissabon aangekomen.

Volgens Le journal de St. Petersbourg is de graaf Zamoyski door keizer Alexander van Rusland verzocht zich uit het rijk te verwijderen.

Uit Vera-Cruz wordt gemeld dat het wapenbord van het spaansch konsulaat te Mexiko is vernield. Mogt deze tijding worden bevestigd dan zou men waarschijnlijk de spaansche regering zich weder zien scharen aan de zijde van Napoleon om over deze grove beleediging wraak te nemen.

Amerika.

Wij ontleenen het volgende aan den franschen Moniteur, daarbij de opmerking makende dat hier en daar blijken voorkomen van eene voorstelling, die eenigzins van partijdigheid ten voordeele der zuidelijken getuigt.

Alvorens eene korte beschrijving der gevechten op 15, 16 en 17 september tusschen de noordelijke en zuidelijke troepen geleverd, te kunnen geven, is het noodig daaraan eene schets te doen voorafgaan van het terrein, waarop de beide legers zich bevonden. Mac Clellan had na zoo veel mogelijk zijne krijgsmagt, door vroegere verliezen verzwakt, te hebben versterkt, bezit genomen van de hoogten bij Hagerstown terwijl eenige kolonnes positie hadden ingenomen aan de boorden van een bergstroom Antietham-Creeck genaamd, en tevens op den anderen oever op drie punten eenige sterke piketten werden geplaatst. De Potomac, die zich niet ver van daar bevindt, heeft vrij hooge heuvelachtige oevers, welke voor het grootste deel bedekt zijn met bosschen of bouwlanden. Verscheidene kleine beeken en stroomen doorsnijden dit bergachtig land, welke hier en ginds in den Potomac uitloopen.

Uit deze beschrijving is het vrij duidelijk dat het een zeer ongeschikt terrein is voor krijgsoperatiën. Het groot aantal kleine bosschen, die deze scherp gekante heuvelvlakten bedekt, verbergt den vijand voor het oog, en hetgeen tusschen kleine troepenafdeelingen voor hinderlagen zou kunnen dienen, biedt slechts hindernissen aan voor den marsch van grootere legers, die te talrijk zijn om dergelijken embuscadeoorlog te voeren; de kolonnes stootten met bloedigen schok op elkander zonder veel nut.

Op den avond van 14 september was derhalve Mac Clellan meester van de hoogten van Hagerstown, terwijl hij den 15e gebruikte om zijne divisien, welke nog achter waren gebleven, in linie te brengen. De gekonfedereerden deden van hunnen kant het zelfde en namen eene stelling in aan den westelijken oever der Antietham-Creeck. Op den 16 vielen er van weerszijden eenige kanonschoten en hadden er eenige voorpostgevechten plaats. Mac Clellan bepaalde daarop zijn plan van aanval en gaf in verband daarmede aan elke der legerafdeelingen zijne orders. Dit tijdverlies was niet in zijn voordeel, want het was slechts in den avond van dien dag dat Jackson, van Harper's-Ferry teruggekeerd, zich met de krijgsmagt van den generaal Lee vereenigde. Had derhalve het leger der gefedereerden op 16 in plaats van op 17 september slag geleverd dan had zij slechts de helft van het vijandelijk leger voor zich gehad.

De veldslag van 17 september kan voorzeker als de bloedigste van den geheelen oorlog worden beschouwd. De separatisten hadden de hoogten in bezit, welke aan de andere zijde der Antietham-Creeck gelegen waren; het waren boschachtige heuvels, gelijk wij zeiden, terwijl de slaglinie zoo uitgestrekt was dat het onmogelijk was om het geheel der krijgsoperatiën te omvatten. Mac Clellan besloot om, het centrum met zijne artillerie beveiligende, met zijne beide flanken den vijand aan te vallen en hem te overvleugelen. Hooker kommandeerde den regtervleugel, Burnside den linkervleugel. Ten gevolge van onbekende oorzaken begonnen zij, hoewel de opperbevelhebber dit uitdrukkelijk bevolen had, niet gelijktijdig den aanval, zoo dat de overvleugeling mislukte.

De gefedereerde troepen vochten met de grootste hardnekkigheid. „Men zag dat de soldaten streden voor de poorten van Washington," zegt een ooggetuige. „Voor de eerste maal hadden wij vertrouwen in onze officieren; de uitdeelingen van leeftogt hadden regelmatig plaats gehad, en het verlangen om zoo vele onverdiende nederlagen uit te wisschen sterkte ons in het voornemen om te overwinnen of te sterven."

De generaal Hooker had met de meest moeijelijke hindernissen te worstelen. Men streed voet voor voet, van den morgen tot aan het vallen der duisternis. Een korenveld dat zich midden tusschen de verschillende bosschen bevond, was het middenpunt van het slagveld. Ten vijf ure in den namiddag was het drie malen genomen en weder heroverd; op dat oogenblik was het geheel in de magt der separatisten en de geheele linie der gefedereerden begon te deinzen. Hooker was gekwetst van het slagveld gedragen en twee zijner divisiegeneraals waren gesneuveld. Mac Clellan deed tot versterking van dezen vleugel het korps van Franklin oprukken; deze versche troepen naderden met den stormpas en hernamen voor de laatste maal de stelling, welke thans in hun bezit bleef. Daar bleef dus de overwinning aan de zijde der gefedereerden, terwijl Burnside op den linkervleugel intusschen verslagen was.

Immers na gedurende dien dag verscheidene malen in gevecht te zijn geweest, had hij bevel ontvangen om eene hoogte, waarop zich eene separatistische batterij bevond, te bestormen. Een oogenblik bevonden zich de gefedereerden door hun geestdrift aangevuurd op den top des heuvels; weldra moesten zij even wel voor een kruisvuur en een bajonnet-charge terugwijken. Hij vroeg nu versterking aan Mac Clellan. De opperbevelhebber had echter slechts de divisie Porter als eenige reserve voor het leger over. — „Zeg aan Burnside — antwoordde Mac Clellan aan den ordonance-officier — dat ik hem eene batterij artillerie zal zenden, maar ik heb geen enkelen infanterist meer om hem bij te staan. Zeg hem dat hij het moet volhouden tot dat de nacht invalt, het geldt het behoud van het leger, hij moet volhouden." Dit was het beslissend oogenblik; als het vijandelijk leger voortging met op te rukken, dan ware de slag verloren geweest. De vijand rukte echter niet voort en de nacht viel in. Zoo eindigde de slag van Antietham-Creeck of Harpsburg.

De volgende morgen vond de beide legers tegenover elkander gelegerd. De gefedereerden waren buiten staat wederom den aanval te ondernemen; de gekonfedereerden maakten zich gereed terug te trekken, daar zij in deze positie met een rivier achter hen, in een land dat bijna geen leeftogt opleverde niet konden blijven. Zij besloten den Potomac over te trekken, hetgeen in de volmaakste orde plaats had; slechts eenige weinige achterblijvers vielen in 's vijands handen.

De verliezen in dezen slag zijn van beide zijden bijzonder groot geweest; waarschijnlijk grooter aan de zijde der gefedereerden, daar deze voortdurend aanvallender wijze tegen de hoogten zijn te werk gegaan, welke door artillerie en zware infanterie werden verdedigd.

Het voordeel is onbetwistbaar aan de zijde van Mac Clellan gebleven, daar deze de hoofdstad heeft bevrijd van alle mogelijkheid voor een aanval en de expeditie in Maryland heeft doen mislukken. Men verwijt aan de generaals van het zuidelijk leger vier fouten: 1. dat zij de rivier zijn overgetrokken vóór dat Harper's-Ferry zich had overgegeven; 2. dat zij de troepenafdeelingen hebben verstrooid in het bergachtig land aan de oevers van den Potomac; 3. dat zij niet in genoegzame sterkte de hoogten van Hagerstown hebben bezet zoo dat men aan Mac Clellan weerstand kon bieden tot dat de verschillende divisiën van het groote leger waren aangekomen; en 4. dat zij op de traagheid der bewegingen van den vijand hadden gerekend en derhalve zich lieten verrassen zonder de geheele legermassa te hebben kunnen vereenigen.

Pruissen.

Niet oneigenaardig is het gezegde van den heer Weiss in het Journal des débats, dat het pruissische budget thans in zwevenden toestand in de lucht hangt, nu eens naar de eene zijde van den horizon gekaatst wordt en dan weder naar de andere zijde, zonder door iemand aangenomen te worden en eene rustplaats te kunnen vinden. Dat echter de konstitutie van Pruissen thans een zeer gevaarlijke krisis doorleeft, zal wel geen betoog behoeven. De drie staatsmagten verschuilen zich voortdurend met mathematische strengheid achter hunne stellingen, ten gevolge waarvan de verschillende deelen van het raderwerk der staatsinrigting zich niet in elkander sluiten maar tegen elkander stooten en onderling elkanders nadeel beoogen. De meerderheid der kamer verklaart, „van hare zijde het regt te hebben om over belastingen te stemmen. De kroon brengt zonder onze toestemming wijzigingen in de legerorganisatie, die den stand van het budget omver werpen. Zonder nu daaromtrent te onderzoeken, hebben wij het onbetwistbaar regt om de daaruit voortvloeijende uitgaven af te stemmen; welnu wij verwerpen deze." Het ministerie zegt daarop „al waren de militaire hervormingen niet noodig, al mogten zelfs, wat het feitelijk gedeelte der kwestie betreft, voorzigtigheid en wijsheid zich niet aan onze zijde bevinden, dan zou toch de kamer geen wet kunnen afkondigen al ware het eene financiewet, zonder dat deze de onderteekening van den

soevereim draagt, en de soevereia zal zijne onderteekening weigèren; het is zijn onverjaarbaar regt om het budget van 1862, zoo als de kamer dit geamendeerd heeft definitief te regelen." Nu komt ook het huis der heeren met zijn regt betrekkelijk de budgets-kwestie voor den dag en zegt: „Wij hebben de bevoegdheid volgens de konstitutie om in geval wij de opheffing van uitgaafposten op het budget niet goedkeuren, dit wederom aan de kamer terug te zenden, ten einde een nieuw onderzoek daaromtrent in te stellen."

Dit laatste middel wil nu de heer von Bismark Schönhausen in het werk stellen, en daardoor zoo mogelijk de kamer doen overgaan tot aanneming der veel besproken uitgaafposten op het budget, welke zij eerst heeft afgestemd. Dat dit middel echter vruchteloos zal zijn is wel hoogst waarschijnlijk, terwijl bovendien dergelijke handelwijze van het huis der heeren, de impopulariteit daarvan nog vermeerderende, tevens zou strekken om nog meer verbittering te zaaijen in de rijen der reeds zoo hartstogtelijke strijders.

Wij zullen met betrekking tot deze kwestie wel niet behoeven aan te toonen dat het budget der leger-reorganisatie niet de dadelijke oorzaak van de pruissische verwikkelingen te noemen is. Reeds lang kon men de *uitbarsting verwachten van* den strijd die den adel tegenover de burgerij in het harnas zou roepen, de adel die vooral in Pruissen nog zoo vele verouderde en middeleeuwsche voorregten bezit, waarvan hij zekerlijk niet gaarne afstand doet, maar die der burgerij eenigzins in tegenspraak schijnen met de beginselen onzer dagen, welke daaromtrent een geheel andere leer verkondigen, dan die, waarop de bezitters dier voorregten en privilegiën zich ter hunner verdediging beroepen. Van daar die verbittering en hartstogtelijkheid bij de beslissing van een punt van konstitutioneel regt, hetgeen op zich zelf beschouwd even dwaas zou zijn, als of twee geleerden met den degen in de hand de interpretatie van een wetsartikel wilden vaststellen.

— Sommige duitsche liberale bladen hebben thans plotseling bemerkt dat de aftreding van den minister von der Heydt, die niet tot den adel behoorde, maar van eenvoudig burger minister was geworden, een nadeel is geweest voor hun partij. Van daar dat men thans zegt „wederom een bewijs dat in Pruissen niet een burger maar altijd een lid van den adel minister moet wezen!" als of het niet juist de liberale partij is geweest die den heer von der Heydt heeft doen vallen. Overigens is deze redenering even dwaas als die welke somtijds door de liberale partij wordt gevoerd, welke hare politieke adellijke of konservatieve tegenstanders in het een of ander regeringsligchaam ziende treden, uitroepen „natuurlijk moest weder een lid van die partij den opengevallen zetel innemen!" als of het niet juist meestal haar eigen schuld was dat dit plaats had, door op het juiste tijdstip niet te handelen, door bij stemmingen niet op te komen.

— In de zitting van gisteren zijn de diskussiën in de kamer van afgevaardigden over het voorstel der budgets-kommissie, het voorstel Forckenbeck genoemd, voortgezet. Men weet dat dit de verklaring bevat, dat de regering het budget vóór 1 januarij van het dienstjaar moet aanbieden en dat de konstitutie verbiedt uitgaven te doen, welke de kamer niet heeft toegestaan. *De minister-president von Bismark verklaarde dat de regering*, zoo het amendement van den heer von Vincke werd aangenomen, daarin een waarborg zou zien dat de kamer eene toenadering wil tot stand brengen, en zij in dat geval voorslagen in den geest dier motie zou doen, zonder zich evenwel met de motieven daarvan te vereenigen. Dit amendement strekte om te verklaren dat de regering behalve verdere voorstellen betrekkelijk het budget voor 1862, indien het budget van 1863 voor het einde dezes jaars niet kan worden vastgesteld, tot handhaving van het konstitutioneel beginsel, zich zal verbinden om nog voor het einde van 1862 aan de vertegenwoordiging een voorloopig buitengewoon krediet te vragen.

Na nog eenige vrij hevige debatten werden door de kamer *met overgroote meerderheid alle amendementen verworpen* en het voorstel Forckenbeck met 251 tegen 36 stemmen aangenomen.

Italië.

Wij vermeldden in ons voorlaatste nommer dat Garibaldi een brief had gerigt aan de engelsche natie. Wij laten dit stuk, waartoe ons vorig nommer geene plaats aanbood, thans hier volgen:

„Aan het engelsche volk.

„Wanneer de mensch dikwijls moreel en fysiek nadeel heeft geleden, gevoelt hij goed en kwaad levendiger dan anders, om vervolgens de bewerkers van dat kwaad te vervloeken en zijne weldoeners eene onbegrensde dankbaarheid en genegenheid te betoonen.

„Welnu, engelsche natie, ik ben u dankbaarheid verschuldigd en betuig u den dank, waartoe mijn hart in staat is. Gij zijt mijne vriendin geweest gedurende mijne dagen van geluk, ge blijft mij uwe kostbare vriendschap betoonen in tegenspoed. Moge God u zegenen! Mijne dankbaarheid is des te levendiger, edelmoedige natie, naarmate zij zich boven elk individuëel gevoel verheft, naarmate zij zich vereenigt in het algemeen gevoel der natiën onderling, waarin gij het verst zijt gevorderd. Waarlijk, gij verdient de dankbaarheid der wereld, terwijl gij een veilig toevlugtsoord verzekert aan den ongelukkige, van welken oorsprong ook, terwijl gij u vereenzelvigt *met het ongeluk waaraan gij medelijden en bijstand* verleent. De fransche of napolitaansche balling vindt in uw boezem een vrijplaats tegen de tijrannie. Hij vindt er sympathie en steun daar hij gebannen en ongelukkig is. Mannen als Haynau, wreede beulen der autokraten zullen geene ondersteuning vinden op het grondgebied van uw vrijen staat; zij zouden vlugten voor den tijrannen-moordenden toorn uwer edele zonen.

„Welke plaats zouden wij innemen in Europa zonder uwe waardige houding? De autokratie kan in andere landen; waar slechts eene valsche vrijheid bestaat, waar de vrijheid slechts een logenis, de uitgewekenen treffen; de ware vrijheid bestaat op engelschen bodem. Velen met mij twijfelen aan elken menschelijken vooruitgang, bij het aanschouwen van de onderdrukking der regtvaardige zaak in zoo vele gedeelten der wereld. Sla ik echter den blik op u, dan gevoel ik mij gerust gesteld bij uw krachtig en moedig streven naar het doel, waartoe het menschelijk geslacht door de Voorzienigheid schijnt geroepen.

„Volg gerust den ingeslagen weg, gij onverwonnen natie, en haast u de zusternatiën mede te roepen op de baan van den *menschelijken vooruitgang. Doe een beroep op de fransche* natie om met u zamen te werken. Gij zijt beiden waardig hand aan hand vooruit te treden op den weg des menschelijken vooruitgangs. Doe haar dan dat beroep! Dat het woord van eensgezindheid der twee groote zusternatiën op al uwe meetings weerklinke! Doe dat beroep op haar door de stem harer beroemde ballingen, door de stem van Victor Hugo, den priester der heilige broederschap. Zeg haar dat thans alle veroveringszucht eene afdwaling des geestes, een uitvloeisel van dwaze denkbeelden is. Waarom zouden wij ook vreemde landen veroveren daar wij toch broeders moeten zijn? Doe een beroep op haar en laat u niet afschrikken omdat zij voor het oogenblik door den geest des kwaads beheerscht wordt. Zij *zal uwe stem beantwoorden, mogt het heden niet zijn dan* morgen, mogt het morgen niet zijn dan later; uwe edele en levenskrachtige woorden zullen niet te vergeefs wezen.

„Roep onmiddellijk de magtige zonen van Helvetië op en sluit met hen een hecht verbond. De oorlogzuchtige zonen der Alpen, de vestalen van het heilig vuur der vrijheid van het europeesch vaste land zullen de uwen zijn. Welke bondgenooten zult ge in hen niet vinden!

„Roep de groote amerikaansche republiek op. Zij is toch uwe dochter en uit u geboren; welke hare wijze van handelen ook moge zijn, thans strijdt zij voor de afschaffing der slavernij op zoo edele wijze door u voorgestaan. Verleen haar bijstand om uit den vreesselijken strijd te treden, waarin zij gewikkeld is door hen, die handel drijven in menschenvleesch. Verleen haar bijstand en laat haar eene plaats naast u innemen in de groote vergadering der natiën, het eindresultaat van den menschelijken geest.

„Roep alle natiën die vrij zijn tot u, en wacht niet langer. Het initiatief dat gij heden nog bezit, zoudt gij morgen kunnen verliezen. God moge u daarvoor bewaren! Wie heeft ooit krachtiger het initiatief genomen dan Frankrijk in 89, Frankrijk dat in dit plegtig oogenblik aan de wereld de godin de *Rede heeft gegeven, de tyrannie ter neder heeft geworpen* en de heilige broederschap der natiën heeft geheiligd? Na verloop van bijna een eeuw is zij er thans toe gebragt om de volksvrijheid te bestrijden, de tyrannie te verdedigen en zijne krachten te vereenigen om op de puinhoopen van den tempel der Rede, die afschuwelijke redelooze monsterachtigheid te bevestigen: — namelijk het pausdom.

„Rigt u dan op, Bretannië, en wacht niet langer. Rigt u op met opgeheven hoofde en wijs aan de andere natiën den te volgen weg. De oorlog zou eene onmogelijkheid zijn als eene wereld-cortès de verschillen tusschen de natiën beslechtte. Dan, geene staande legers meer, waarmede de vrijheid onvereenigbaar is! Weg met bommen en ijzeren kurassen! Zij worden *vervangen door spade en sikkel! Dat de milliarden, welke* thans worden uitgegeven voor vernielingswerktuigen, mogen gebruikt worden om de nijverheid aan te moedigen en de menschelijke ellende te verminderen. Bij den hemel dan, engelsche natie, doe de groote eeuw der menschelijke eensgezindheid aanvangen en schenk een dergelijke weldaad nog aan de thans levende geslachten!

„Behalve Zwitserland, België en andere landen die zich op uwe roepstem zullen oprigten, zult gij andere natiën, bezield door het gezond verstand der volken, naar u zien toesnellen en zich tot *één* volk vereenigen. Dat Londen dan de zetel zij van een kongres om een algemeene overeenstemming tot stand te brengen. Ik herhaal het, dat God u zegene en u ruim *beloone voor de weldaden, welke gij mij bewezen hebt.*

„Varignano 28 september 1862."

„Met dankbaarheid en toegenegenheid, uw G. Garibaldi."

De Köln. Zeitung wijdde een paar dagen geleden een artikel aan dit stuk waarbij betoogd werd dat Garibaldi zich ten eenen male omtrent den nationalen geest der engelschen heeft vergist en dat een engelschman met een ongeschoord kleed aan het ligchaam niets wil weten van eene vrijheid, waarvan het lid der bergpartij, Victor Hugo, hoogepriester is. Het artikel zegt verder dat zekerlijk wel de italiaansche eenheid in eene min of meer verwijderde toekomst tot stand zal komen, doch dat het „Rome is niet op één dag gebouwd" ook hier van toepassing is.

— De geneesheeren zijn het nog verre van eens omtrent den toestand van Garibaldi. Sommigen meenen nog altijd dat de kogel in den voet is gebleven terwijl anderen het tegenovergestelde beweren. De eersten gronden hunne meening: 1. op het feit dat de kogel niet gevonden is, hetgeen aan de theorie omtrent de opium van Molière herinnert „quare opium facit dormire? — quia opium habet vim dormitivam." 2. dat verschillende fragmenten van wol of leder uit de wond zijn te voorschijn gekomen, en dat deze, welke noodzakelijk zich vóór den kogel moesten geplaatst hebben, in een ander geval zich niet zouden hebben kunnen verwijderen. De laatsten zeggen daarentegen: 1. dat de onnatuurlijke helling van den *voet, met betrekking* tot de rigting van het scheenbeen, schijnt aan te toonen dat zich nog een vreemd ligchaam tusschen de beenderen bevindt. 2. Dat de wond slechts ééne opening heeft, zoo dat de kogel, zoo hij zich niet meer in de wond mogt bevinden, noodwendig zich daaruit moet verwijderd hebben door in de zelfde rigting op het been terug te stuiten, iets dat onaannemelijk is, *a.* wegens den korten afstand waarop de geweerschoten gelost werden, gedurende de aflegging van welken de kogel van een getrokken karabijn al zijne kracht behoudt; *b.* daar kegelvormige kogels minder aan afplatting onderhevig zijn dan ronde; *c.* wegens de diepte der wond, waarin men de sonde tot meer dan een duims lengte heeft kunnen inbrengen om er wollen stofdeeltjes uit te halen. 3. Dat de gemakkelijkheid, waarmede men de stof, door den kogel medegenomen, uit de wond heeft te voorschijn gehaald of waarmede die stof zich van zelve heeft verwijderd, niets bewijst, daar de kogel ten gevolge van zijn cirkelvormigen loop, achter zich heeft kunnen laten de stof welke hij met zich voerde en toch diep is kunnen doordringen, terwijl het waarschijnlijk is dat de kogel een kring beschrijvende door den tegenstand, welken hij ondervond, zich heeft gedrongen tusschen de beenderen en de peezen in de nabijheid van den malleolus internus.

BOEKBESCHOUWING.

Redeneerkunde. Eene handleiding bij de beoefening dezer wetenschap door F. C. de Greuve, hoogleeraar te Groningen. Te Groningen bij P. van Zweeden, 1862.

„Leer mij, sprak een jongeling tot Archimedes, de goddelijke kunst kennen die de muren van Syracuse verdedigd heeft tegen de aanvallen der romeinen." — „Goddelijk noemt gij mijne kunst? Ja dat is zij, antwoordde de groote wiskundige, maar dat was zij voor dat de staat nog eenig voordeel van haar had getrokken." Die om de liefde der godin werft, zoeke in haar niet de vrouw. Het weten en de wetenschap worden hoog geschat en hoog verheven door de mannen van onzen tijd, maar de meesten van hen behooren tot het gilde van Archimedes' jongeren. Praktisch, stoffelijk nut en voordeel moeten er bij een vak van menschelijke kennis te winnen zijn, dan eerst rekenen zij het der moeite waard daarvan kennis te nemen. Afgetrokkene bespiegeling geeft niets voor het leven, meenen zij, en hun aantal is in de laatste jaren dezer alles veranderende eeuw zeer toegenomen. Aan twee hoogescholen wordt weinig werk van de wijsbegeerte en haar onderdeel, de redeneerkunde, gemaakt. In Utrecht alleen wordt „de weg der *wetenschap" weder met meer ijver betreden onder den groo*ten voorganger, die zijn leerlingen waarlijk lust voor al wat waar, schoon en goed is weet in te boezemen.

Onze dagen leveren op dit gebied het treurige beeld van een collapsus na extase op. Vroeger werd de logica door iedereen die aanspraak maakte op den naam van beschaafd man, beoefend, allerlei hulpmiddelen werden te baat genomen om zich in haar te bekwamen door studenten en niet-studenten, thans is zij eene bedaagde schoone, die de meesten voor ongenaakbaar houden, maar met wie zij het trouwens ook niet der moeite waard achten zich veel bezig te houden, want denken kunnen zij wel en dat behoeven zij dus niet te leeren. Zeker kunnen zij dat, wanneer de volgende syllogisme waar is: de *mensch is een met rede begaafd wezen. Ieder met rede be*gaafd wezen denkt gezond en goed; dus heeft ieder mensch gezonde en goede denkbeelden. Het is maar jammer dat de ondervinding dagelijks leert dat ook al behelsde de syllogisme waarheid het tegendeel altijd waar blijft (hoe onlogisch!) en veel, al te veel menschen min gezond denken en ten gevolge van dat verkeerde denken (zoo zij al denken!) ook verkeerd handelen. Het zij mij vergund handelen in den zin van iets doen en niets doen te nemen, want neemt men het in de eerste beteekenis, dan blijft er eene groote menigte over, die niets doet en daarom misschien ook niet denkt, geene rede heeft en dus niet tot die klasse van wezens, die men gewoonlijk menschen noemt, behoort. Misschien heeft Linnaeus ze bij het *plantenrijk vergeten en moet men van hun vegeteren, niet* van hun leven spreken.

„Niemand kan leeren denken, noch begrijpen, noch oordeelen, noch besluiten, gevolgtrekkingen maken of redeneren. Het denken is eene natuurgave. Maar die deze gaven ontvangen heeft kan, nadat hij reeds gedacht heeft, op dit zijn denken acht slaan en de eigenaardigheid van dit vermogen, zoo als het zich in de werkelijkheid openbaart, in hetgeen hij daarvan waarneemt, nader leeren kennen. Zoo leert hij inzien dat die werkzaamheid, even als die der geheele natuur, van onveranderlijke voorwaarden afhankelijk, aan wetten gebonden is."

De redeneerkunde (professor de Greuve geeft aan dezen naam de voorkeur boven *redekunde*) leert dus, volgens de aangehaalde woorden, nadenken over den aard en de wetten van het denken.

Ook op dat gebied bestaan vaste regels, van welke men niet mag afwijken. Hoe schoon en nuttig is het zich rekenschap te geven van hetgeen ieder mensch slapend of wakend doet, van iets dat ieder mensch kan zonder het geleerd te hebben! Ook deze wetenschap beweegt zich op het zelfde veld waarop zich hare zusters bewegen. Zij tracht van het bijzondere tot het algemeene, van het konkrete tot het abstrakte op te klimmen, om de verkregene resultaten weder op de punten, waarvan zij is uitgegaan, toe te passen. Wetten, vaste wetten heerschen overal op het gebied der natuur, ook in de geheimzinnige werkplaats van den *menschelijken geest*, en hoe verschillend de denkbeelden omtrent het ontstaan der gedachten ook mogen zijn, hetzij men met den materialistischen Moleschott haren oorsprong in den fosforus zoekt of haar regtstreeks terugbrengt tot den grooten scheppenden geest en zich dezen niet als immanent maar als transscendent denkt, bij het nadenken over zijn denken kan de mensch niet dan winnen.

Behalve de inleiding en eenige bijlagen is het aangehaalde werk *in* drie gedeelten gesplitst. Het eerste handelt over het denken in het algemeen, zijn ontstaan, zijne hoofdvormers, grondbeginselen waarop de zekerheid van het denken berust, en over de denkwetten. Het tweede over de hoofdverrigtingen van de werkzaamheid der denkers, bevat de leer der begrippen, der oordeelen en der sluitredens. De grondslagen van alle wetenschap, de middelen ter volmaking der wetenschappelijke kennis en de voltooijing der wetenschappelijke kennis als wetenschap, zijn de onderwerpen, die de schrijver in het derde gedeelte behandelt. Hij verstaat de kunst om de spijzen die hij zijn lezers voorzet, somtijds zeer smakelijk te maken; vooral de §§ die de sluitredens behandelen, zijn goed gelukt. Natuurlijk brengt de aard van het behan-

delde onderwerp mede dat de lezer, zoo als men in het dagelijksche leven zegt, het hoofd er bij moet hebben, maar het blijft ook in de logica, even als in alle andere vakken van wetenschap, bij hetgeen de ouden reeds zeiden: dat de goden alles voor arbeid te koop hebben gesteld.

Veeljarige studie en ondervinding hebben den schrijver den weg leeren kennen dien hij moest inslaan om den studerende jongelingschap en anderen eene goede handleiding te geven. In België en Nederland heeft hij zijne beste levensjaren, aan het onderwijzen van zijn lievelings vak gewijd. Men mogt dan ook met regt verwachten dat de vruchten die hij thans als grijsaard aanbiedt, rijp zouden zijn.

BETALING VAN COUPONS.

De halfjarige interest bewijzen, verschenen 22 september 1862, van de certificaten van het administratie kantoor van Fransche inscriptiën, rentende 4½ pct., onder direktie van Ketwich & Voombergh, de Bordes & Stijger en wed. W. Borski, worden betaald: de bewijzen van de certifikaten

à fr. 1000 met	f 10,29.	à fr. 5000 met	f 51,45.
„ „ 2000 „	- 20,58.	„ „ 6000 „	- 61,74.
„ „ 3000 „	- 30,87.	„ „ 10,000 „	- 102,90.
„ „ 10,000 „	- 41,16.		

ZEETIJDINGEN.

Sedert 3 dezer zijn uit zee gekomen, bestemd naar Antwerpen: *Ellen Hood*. gez. Kilby. *Emigrant*. gez. Macloen, beide van Akyab; *Cezar*, gez. Coederé. Rio Janeiro; *Vincenzo Gianello*. gez. Gazzolo. *Nicolas Curinen*. gez. Chase, beide van Buenos-Ayres; *Rose*. gez. Rhodes, *Marco Polo* gez. Watson, beide van Londen; *Salvator*. gez. Menella. Marianople; *Atalanta*. gez. Buchholm, Rio Grande; *Joseph Tarrath*. gez. Brown. Callao; *San Siriaco*, gez. Belloni, Odessa; *Giovanni Zalum*, gez. Zar Falmouth; *Herodot*. gez. Numann, Berdianski; *Louise Maurice*, gez. Coritor, Camillas; *St. Anthonys*, gez. Sidey, Newcastle; *Himalaya*, gez. Panck, Archangel; *Passerose*. gez. Croisier, Spanje; *Bethel*. gez. Lindtner, Noreoping; *Gasellen*. gez. Larsen. Noorwegen; *Columbus*. gez. Schroder. Neder-Calif; *de Eendragt*. gez. de Boer, Dantzig; *Admiral P. Fordenskal*. gez. Larsen, Luleo; *Pax*. gez. Dreijer, Stettin; *Blonde*. gez. Chovriet, Bayonne; *Laura*. gez. Hille, *Isis*, gez. Brathering, *Carl* gez. Hogenberg, *Emma*, gez. Meinertz, alle van Riga; *Orphelia* gez. Johnson, Buenos-Ayres; *Canrobert*. gez. Momus, Akyab; *San Pietro*, gez. Rossignard, Malta; *Matthew Mauzy*. gez. Johanessen, Skien; *Antonio*, gez. Mohn. Stralsund; *2 Brothers*, gez. Britchand, Falmouth; *Criminal Rath*. gez. Freitag, Marianople. Naar Leuven bestemd: *Agatha*. gez. Schuur, Riga; *Richard Cobden*, gez. Bischoff, New-York. Naar Neuzen: *Enchantress*. gez. Lenke, Engeland; en naar Gent: *Familien Haab*. gez. Henrichsen, Frederikstadt; *Amici*. gez. Woodhead. Middlesbro.

Van Antwerpen naar zee gezeild: *Gaetano*. gez. Degregoir, *Calista*. gez. Schultze, beide naar Newcastle; *2 H H*. gez. Wilson, *Eagle*, gez. Hanson, beide naar Londen; *Bon Accord*, gez. Colville, Shields; *Emile*, gez. Rosenbergen, Leith; *Preciosa*, gez Kreuz. Noorwegen; *Georg*. gez. Eisenbarth, Dantzig; *Catherina Williams*, gez. Hudson, Liverpool; *Geertruida Femina*, gez. Bakker, Spanje; *William & Lucy*, gez. Ellis, Londen; *Centaurée*, gez. Letrudie, *Ameline*, gez. Letrudie, beide naar Bordeaux; *Intrepido*. gez. Goyennichea, Christiansand. Van Termonde: *Johannes*, gez. Harms, Boston; en van Vlissingen (als bijlegger): *Holstein*. gez. Groth, Laguaysa.

— Den 6 dezer is van Veere naar zee gezeild, de engelsche schooner *Cygnet*, gez. John. Boyce, van Middelburg in ballast naar Newcastle; en te Middelburg gearriveerd de nederlandsche schooner *François*, gez. A. van Eyk, met kolen van Newcastle.

HANDELSBERIGTEN.

Graanmarkten enz.

AMSTERDAM 8 oktober. Tarwe en gerst prijshoudend. Raapolie op zes weken f 49¼. Lijnolie op zes weken f 45¾.

Prijzen van effekten.

Amsterdam 8 oktober.

Nederland.	Certifik. Werkelijke schuld	2½ pct.	64
	dito Nationale dito	3 „	—
	dito dito dito	4 „	99¼
	Aand. Handelmaatschappij . . .	4½ „	139½
Rusland.	Oblig. 1798/1816	5 „	102
	Certifik. Hope & co.	4 „	75
	dito dito 1855, 6de serie.	5 „	91⅝
	dito	6 „	—
	Aand. spoorweg		197¼
	Leening 1860.	4½ „	90⅛
Polen.	Schatkistobligatien	4 „	79⅜
Spanje.	Obligatien	2 „	45⅝
	dito binnenlandsch	3 „	49⅝
	Certifik. coupons bewijzen		10
	Krediet instelling		—
Oostenrijk.	Obligatien Weener metalliek . .	5 „	54¼
	dito amsterdamsche	5 „	75¼
	dito nationale	5 „	63
	dito 1847/1852	2½ „	—
	Bank aktien	3 „	752
Belgie.	Certifikaten bij Rothschild	2½ „	—
Portugal.	Obligatien	3 „	45⅞
	dito nieuwe	3 „	45 1/16
Grenada.	dito		—
Venezuela.	dito	2½ „	27½
Illinois.	dito	7 „	82
Mexiko.	dito	3 „	32¼

Londen 7 oktober, ten 12 ure. Consols 93⅛.
Weenen 7 okt. (slotprijzen) Metalliek 5 pct. 72,20.
Parijs 7 okt. (slotpr.) 4½ pct. compt. 99,35, 3 pct. 71,8½.

Coupons en losbare obligatien.

AMSTERDAM 6 oktober. Metalliek f 23,87½; Napelsche f —,—; Diverse engelsche in £ f 11,67½; Engelsche Russen f 11,67½; Fransche f 35,50½; Belgische f 55,75; Pruissische f 34,50; Spaansche piasters f —,—; Spaansche coupons per fr. f —,—; Hamb. Russen f 33,25; Russische in zilveren roebels f 33,87½; Poolsche in fl. f 27,12½; Nationale metalliek f 28,80; Dollars f 1,88.

ADVERTENTIEN.

Getrouwd:

P. DIERMANSE
en
A. M. SONIUS.

Middelburg, den 8 October 1862.

Algemeene en bijzondere kennisgeving.

Heden overleed, in den ouderdom van bijna 80 jaren, onze geachte Vader, Behuwd- en Overgrootvader, JAN TJELLING VIERSMA, rustend Beurtschipper op Zierikzee.

Middelburg, den 8 October 1862.

Uit aller naam,
J. C. VIERSMA.

Algemeene en bijzondere kennisgeving.

De ondergeteekenden betuigen hunnen welmeenenden dank voor de vele bewijzen van deelneming, hun betoond bij het overlijden van hunnen geliefden oudsten Zoon, op den 17 Augustus ll.

Middelburg, den 9 October 1862.

B. M. VAN LODENSTEYN.
L. BEUKERS.

KENNISGEVING.

Het GEMEENTEBESTUUR van RITTHEM (Provincie Zeeland, Eiland Walcheren) brengt ter kennis van de belanghebbenden dat de, overeenkomstig art. 11 der wet van den 21sten December 1853, (Staatsblad no. 128), vervaardigde Staat betrekkelijk de verboden kringen van het Fort DE RUITER, ter voldoening aan het 1ste lid van art. 17 dier wet, ten Raadhuize is nedergelegd, en dat de afkondiging, bedoeld in het 2de lid van het voormelde artikel, op den zevenden October ll. heeft plaats gehad.

GENEESKUNDE.

De PROVINCIALE COMMISSIE van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzigt in Zeeland, residerende te Middelburg, verwittigt bij deze de Belanghebbenden, dat zij op Woensdag den 12 November 1862 hare gewone Vergadering houden zal, en verzoekt teveus allen, welke dan verlangen toegelaten te worden tot het Heel-, Verlos- of Artsenijmengkundig Examen of tot dat van Oog- of Tandmeester of Drogist, om hun daartoe strekkend Request, onder overlegging van de noodige bewijzen, vóór of met het einde dezer maand te doen toekomen aan den Heer J. C. VAN DEN BROECKE, Voorzitter van dezelve Commissie.

Middelburg, 8. October 1862.

De Provinciale Geneeskundige Commissie in Zeeland,
Namens dezelve,
D. J. J. MARINISSEN, Secretaris.

De LEDEN des BIJBELGENOOTSCHAPS alhier worden bij deze uitgenoodigd tot de jaarlijksche algemeene Vergadering, te houden in het MUSEUM, op Donderdag den 16 October, des middags te twee ure, ten einde de Rekening van den Thesaurier op te nemen en in de vakatures door de gewone aftreding van Bestuurleden te voorzien.

Middelburg, 8 October 1862.

A. M. CRAMER,
Secretaris.

AANBESTEDING.

REGENTEN over het Arm-, Gast- en Weeshuis te **Vlissingen** zijn voornemens om, op Dingsdag den 21 October e. k., des voormiddags ten 10 ure, in het openbaar aan te besteden, de levering van **Levensmiddelen, Brandstoffen, Manufacturen, Schoeisel** enz. benoodigd in het jaar 1863, en voor de Spijsbereiding in den aanstaanden winter.

De Inschrijvingsbiljetten kunnen daags vóór en tot 9 ure van den dag der besteding worden gestoken in eene daartoe bestemde Bus, in het Gesticht no. 1 (GASTHUIS).

De voorwaarden liggen ter lezing in voornoemd Gesticht en ten Kantore van den Rentmeester, Bierkade, D no. 3, bij wien verdere informatien en Inschrijvingsbiljetten te bekomen zijn, gedurende de acht dagen voorafgaande aan dien der aanbesteding.

OPENBARE VERKOOPING VAN EEN WINKELHUIS.

De Notaris TH. VAN UIJE PIETERSE, standplaats hebbende te Vlissingen, zal op

Maandag den 20 October 1862,

des avonds ten zeven ure precies, in het HOTEL DE COMMERCE te **Vlissingen**, in het openbaar presenteren te verkoopen, een hecht, sterk, welbetimmerd, sedert weinige jaren geheel nieuw gebouwd

WINKELHUIS EN ERVE,

staande in de Kerkstraat te Vlissingen, wijk G no. 182, sectie E no. 947, waarin de **Manufacturenhandel** wordt uitgeoefend.

Het te verkoopen Perceel is op Zaturdag den 18 October, des morgens van 10 tot 12 en des namiddags van 2 tot 5 ure, voor een ieder te zien, op vertoon van eene toegangkaart, te bekomen ten Kantore van genoemden Notaris, bij wien inlichtingen te bekomen zijn en gedurende acht dagen vóór de Veiling de conditien van verkooping ter lezing zullen liggen.

BELANGRIJKE BOEKVERKOOPING.

Op Maandag den 20 October aanstaande en volgende dagen zullen de Boekhandelaars VAN BENTHEM & JUTTING, te Middelburg, verkoopen:

DRIE Verzamelingen goed geconditioneerde **BOEKEN**, in onderscheidene talen en wetenschappen. Wijders eene fraaije collectie werken over het SCHAAKSPEL, eenige Boeken en Handschriften de Provincie ZEELAND betreffende en eenige Boeken uit twee Leesbibliotheken afkomstig; voorts eene groote collectie **Muzijkwerken, Atlassen, Kaarten, Prentwerken** en **Prenten**, eindelijk **Liefhebberijen** en **Boekenkassen.** Zijnde de eerste Verzameling nagelaten door den Edel-Achtbaren Heer Mr. M. DOBBELAER, in leven Lid van de Arrondissements Regtbank te Middelburg.

☞ De **Catalogus**, die hier of daar ongebruikt liggen, ontvangen de Verkoopers gaarne, tegen betaling, terug.

UIT DE HAND TE KOOP eene goed beklante, in volle werking zijnde, **ZEILMAKERIJ**, met zeven Knechts, waaronder een bekwame Meesterknecht, en de daarbij behoorende Gereedschappen en Inventaris, benevens het HUIS, waarin die Affaire sedert jaren met goed gevolg is gedreven, staande en gelegen te Middelburg.

Te bevragen aldaar bij den Heer P. DE MAREE TAK, Z.zijde van den Dam, G 96. Brieven franco.

UIT DE HAND TE KOOP

de nombre van **112** buitengewoon zware, gave, regtstammige **OLMEN BOOMEN**, staande op de Hofstede OLMENSTEIN, onder Kloetinge, in pacht bij C. KOLE aldaar.

Die tot koopen genegen zijn, gelieven hunne Inschrijvingsbiljetten vóór of op den 4 November 1862 in te leveren ten Kantore van den Griffier Mr. P. J. A. VAN DAM, te **Goes**, bij wien tevens de voorwaarden van verkoop te vernemen zijn. Aanwijzing bij den Pachter voornoemd.

VIJFTIG tot Kerk-, School- en ander gebruik geschikte **LAMPEN uit de hand te koop.** — Te bevragen bij Kerkvoogden der Hervormde Gemeente te **Goes.**

Terstond een **Smidsknecht** benoodigd, die een Paard kan beslaan en scharrevermeezen, te Arnemuiden, bij H. VAN DE PUTTE.

Eene bekwame **Keukenmeid** tegen November benoodigd. Adres bij VAN BENTHEM & JUTTING.

In eene Burger Huishouding in deze Stad wordt, ter mede oppassing van eene bejaarde Juffrouw van zwakke geestvermogens, verlangd eene **Oppasster.**

Zij, die hiertoe in aanmerking willen komen, worden verzocht hare namen en woonplaatsen op te geven bij bij den Boek- en Steendrukker T. P. ROEST.

Bij G. T. N. SURINGAR, te Leeuwarden, is verschenen en, ter meer algemeene verspreiding, verkrijgbaar gesteld voor den uiterst geringen prijs van

Veertig Cent;

A. MONOD, THEODOOR EN LUCILE, of de ZEGEPRAAL DER WAARHEID, Godsdienstig Verhaal uit onzen tijd; naar het Fransch, door Is. PRINS, Predikant te Amsterdam. Tweede druk. Nieuwe uitgave.

Bij den zelfden is verschenen eene tweede goedkoope uitgave van

Miss BRAY, DE PROTESTANT. Een Tafereel uit de tijden van KONINGIN MARIA VAN ENGELAND. Twee deelen in één band. *f* 2,80.

TWEE NOVELLETTEN

VAN

J. J. CREMER,

MET ILLUSTRATIEN VAN

J. van de Laar & J. H. Schmidt Crans.

Prijs *f* 1,25.

☞ In het formaat van de **Betuwsche Novellen** gedrukt, ten einde men al de werkjes van dien gevierden Schrijver in een formaat zou kunnen verzamelen.

Uitgave van H. NIJGH. Alom te bekomen.

STOOMBOOTDIENST TUSSCHEN MIDDELBURG EN ROTTERDAM.

Uren van vertrek in October.

VAN MIDDELBURG:				VAN ROTTERDAM:			
Donderdag	9	's midd.	12 ure.	Vrijdag	10	's morg.	8,30
Vrijdag	10	's morg.	5,30	Zaturdag	11	„	10,30
Zaturdag	11	„	6	Zondag	12	„	10,30
Zondag	12	„	6	Maandag	13	„	10,30
Maandag	13	„	6	Dingsdag	14	„	10,30
Dingsdag	14	„	6	Woensdag	15	„	10,30
Donderdag	16	„	6	Vrijdag	17	„	10,30
Vrijdag	17	„	6	Zaturdag	18	's midd.	12 ure.
Zaturdag	18	„	7	Zondag	19	's morg.	6
Zondag	19	„	8	Maandag	20	„	6
Maandag	20	„	9	Dingsdag	21	„	6
Dingsdag	21	„	9,30	Woensdag	22	„	6

[illegible]
SNELPERSDRUKKERIJ VAN DE GEBROEDERS ABRAHAMS.
[illegible]

BIJVOEGSEL VAN DE MIDDELBURGSCHE COURANT.

Donderdag 9 Oktober 1862. No. 121.

Staten generaal.

Enquête omtrent de zeemagt, die Nederland behoeft.

(Uittreksel uit het getuigenverhoor.)

Schout bij nacht S. G. Escher.

In het algemeen is het oordeel van dezen getuige over onze scheepsmagt niet gunstig. Hij acht haar noch in staat om onze koloniën te beschermen in geval van oorlog met eene zeemogendheid, noch om ons land te verdedigen. Zij bestaat alleen uit houten schepen, *die in den tegenwoordigen tijd* zeer weinig waarde hebben, en dan nog is hetgeen wij bezitten geenszins in overeenstemming met de vorderingen van den laatsten tijd. De magt, die de vorige minister van marine bepaald bestemd heeft tot verdediging van onze rivieren en zeehavens hier te lande, *acht de getuige geheel* ontoereikend voor dat doel. Gebruikt men onze oorlogschepen echter niet in den oorlog, maar alleen tot handhaving van de rust in de koloniën, dan zijn zij zeer goed. Wat de meening betreft van den tegenwoordigen minister van marine, dat wij *vooreerst geen gevaar loopen in Indië te worden* aangevallen door gepantserde schepen, moet de getuige zeer bepaald met den minister in gevoelen verschillen.

De in den laatsten tijd aangebouwde schepen bezitten over het algemeen te weinig stoomkracht, en dit is een zeer gewigtig punt, want aan *de snelheid zijn voor een oorlogschip zeer groote* voordeelen verbonden, zoo wel bij het aanvallen als bij het wijken voor een overmagtigen vijand. Onze kleine schepen komen niet in aanmerking als er van eene oorlogsvloot sprake is.

Met uitzondering van eenige kleinere vaartuigen, en meer speciaal *met uitzondering van de raderstoomschepen* voor de dienst in Oost-Indië, welke soort van schepen daar zeer veel nut kan doen, zou de getuige den verderen bouw van oorlogschepen zonder overdekte batterijen onraadzaam achten.

Het getal der jonge officieren is nog te gering: het is nog zoo klein, dat men verpligt is de jonge lieden, die eerst twee of drie maanden teruggekeerd zijn in het vaderland, weder in dienst te stellen, hetgeen indisponeert en hoogst nadeelig werkt. De zaak moest, naar het inzien van den getuige, zóó geregeld zijn, dat men, na den terugkeer in het vaderland, het als een voorregt beschouwde om weder geplaatst te worden. Hij gelooft echter, dat, daar in de laatste jaren meer jonge lieden tot adelborst aangenomen zijn, het getal *jonge officieren* in verhouding tot onze tegenwoordige zeemagt weldra voldoende zal wezen. De tegenwoordige opleiding aan de inrigting te Willemsoord, houdt hij voor doeltreffend.

De getuige wenscht voor de defensie der binnenwateren kanonneerbooten, drijvende batterijen *en eene grootere soort* van oorlogschepen, allen gepantserd. In Oost-Indië zouden eenige gepantserde schepen moeten zijn tot bescherming dier bezittingen, een aantal raderstoombooten en eenige schepen van grootere afmetingen om een groot aantal troepen snel te kunnen overvoeren. In West-Indië *kan men met eene geringe* zeemagt volstaan.

E. Camp, kapitein ter zee.

Naar het oordeel van dezen getuige zijn de schroefstoomfregatten, schroefstoomschepen van de 2e en 3e klasse, raderstoomschepen voor de zee en raderstoomschepen voor de rivieren, zeer voldoende, de kuilkorvetten met stoomvermogen en de schroefstoomschepen der 1e en 4e klasse minder voldoende, en eindelijk de zeilschepen in het geheel niet voldoende. Aan de eischen van den tegenwoordigen tijd voldoet echter voor de dienst in Europa geen enkel onzer schepen. Het personeel is naar zijne overtuiging zeer goed, en als eenmaal het getal luitenants der 2e klasse tot het bepaalde cijfer van 250 zal gekomen zijn, zal dit korps ook *toereikend* wezen. Over het lange verblijf der officieren in Indië is meer geroep geweest dan het verdiende. De inrigting voor de opleiding van zeeofficieren te Willemsoord, waarvan de getuige chef is, kan, even als alle menschelijke zaken, nog wat verbeterd worden, *doch voldoet zeer goed aan de eischen die men* stellen mag.

Voor de verdediging van ons land zouden de drijvende batterijen geschikt zijn, terwijl men daartoe ook de kanonneerbooten en verdedigingsvaartuigen kon inrigten door die aan den *voorkant te pantseren*. Onze andere schepen zou men alleen als zinkschepen kunnen gebruiken, om de vaarwaters te verstoppen; overigens bezitten de verdedigingsvaartuigen geenerlei voordeelen boven de oude kanonneerbooten. De batterijen van de landmagt zijn niet geschikt meer voor *de verdediging van ons land en zouden* althans, naar de meening van den getuige, ook gepantserd moeten worden. De stoomfregatten zijn in dezen tijd van gepantserde schepen niet meer bruikbaar voor de verdediging; doch daar het jammer zou wezen ze te sloopen, zou men ze als wachtschepen kunnen gebruiken. *De verdediging van Java* moet hoofdzakelijk aan de landmagt worden overgelaten. Het aandeel der schepen daarin, bestaat in het voeren van een guerilla-oorlog, en moeten den vijand in den rug bedreigen, zijne troepentransporten onderscheppen, enz. Gemiddeld heeft men in Indië 6 kuilkorvetten *en* 24 gladdeksschepen, benevens eenige kleinere vaartuigen noodig. In West-Indië moeten eenige oorlogschepen gestationeerd zijn, die van het charter der Retsh kunnen wezen.

S. Faber [illegible], kapitein ter zee.

Onze tegenwoordige schepen voldoen aan de vereischten die daarvoor gesteld zijn; doch zij hebben geene snelheid genoeg en ons ontbreken kleine vaartuigen met een of twee stukken, die groote stoomsnelheid hebben en als tiraljeurs kunnen gebruikt worden, die het binnendringen onzer zeegaten te bemoeijelijken. De sterkte van het korps officieren is voldoende voor het geval dat wij in een oorlog mogten gewikkeld worden. Hunne opleiding is goed.

Onze verdediging moet hoofdzakelijk op de landmagt berusten, en onze zeemagt moet die ondersteunen. De getuige *acht het moeijelijk, het binnendringen van den vijand*, alleen door onze zeemagt, in al onze zeegaten te beletten. Voor onze positiën op de reede van Texel en aan den Helder moeten wij fregatten hebben; en op de rivieren snelle, gepantserde en zwaar gewapende ijzeren kanonneerbooten, voorts moeten *wij de schepen, die ter aflossing van het eskader in Indië* bestemd zijn, alsmede drijvende batterijen en blokschepen bezigen. Wanneer de waarschijnlijkheid grooter wordt dat wij door gepantserde schepen kunnen worden aangevallen, zouden ook onze fregatten gepantserd moeten zijn, daar zij *anders weinig zouden uitrigten; doch de getuige durft op dit* oogenblik niet beslissen, of de voorkeur moet worden gegeven aan houten, dan wel aan ijzeren schepen; hij voor zich zou ijzeren schepen verkiezen, en overigens de voorkeur geven aan zware fregatten boven kuilkorvetten. De korvet van het type der Djambi stelt hij beneden de bestaande fregatten.

Bij de verdediging van Java zal het indische leger de hoofdrol moeten spelen, maar toch zullen wij daar altijd eene niet onaanzienlijke zeemagt moeten hebben. Worden wij daar aangevallen, dan zal het waarschijnlijk zijn door fregatten en welligt gepantserde.

J. A. K. van Hasselt, kapitein ter zee.

De tegenwoordige toestand onzer marine is niet gunstig, en wij hebben bepaaldelijk geen voldoend getal oorlogschepen. Van de vaartuigen in Indië acht de getuige de kleine schroefstoomschepen niet geschikt, en aan de vaartuigen voor de binnenlandsche verdediging alhier hecht hij zeer weinig. De drijvende batterijen, gemaakt van onze oude linieschepen, zijn geheel ongeschikt om de *zeegaten te beschermen; zij zijn* onhandelbaar, en tegen zwaren stroom en veel zee niet bestand. Hare bescherming tegen verschillende projektielen is ondoeltreffend, want alleen de eene zijde, die der batterij, is beschermd, zoo dat de vijand zal trachten het overige gedeelte *van het schip te beschadigen. Bruikbaarder zijn de drijvende* batterijen daar waar geen stroom gaat en betrekkelijk geen zee staat.

De getuige acht de opleiding der officieren te Willemsoord doelmatig zoo als zij thans is ingerigt, en indien zij geschiedt aan boord van *het schip, en niet aan wal*, gelijk wel eens wordt voorgesteld. De soort van opleiding der onderofficieren acht hij ook goed, doch zij behoorde niet plaats te hebben aan boord van een stoomschip, omdat men daar nooit alles kan leeren wat men vroeger op een zeilschip leerde en gevaar loopt *het stoomvermogen* als eene *soort* van achterdeur te gaan beschouwen, waarop men zich onwillekeurig verlaat.

In de administratie der aktieve dienst zou vereenvoudiging te brengen zijn als men grooter vertrouwen aan de administrateurs schonk en niet alles in duplo, triplo en quadruplo moest opgemaakt en verantwoord worden. De kommandanten hebben bergen stukken te teekenen, die zij onmogelijk kunnen verifiëren, daar het aan tijd ontbreekt; want zij moeten zelven ook nog allerlei stukken opmaken, geheel afgescheiden van het werk van den officier van administratie en waarbij zij volstrekt geen hulp van dien officier ontvangen.

De zeemagt is op het oogenblik niet doeltreffend ingerigt tot verdediging onzer zeegaten, want wij hebben daartoe niets. Drijvende batterijen zijn er niet voor geschikt; wij moeten gepantserde blokschepen hebben, die bestand zijn tegen stroom en zee, met andere woorden schepen die men op een bepaald punt legt en daar zoo lang laat liggen tot dat zij in den grond geschoten zijn. Op plaatsen van minder diepte zou men voorts de drijvende batterijen nog kunnen gebruiken. Deze vaartuigen zouden ondersteund moeten worden door een aantal geheel gepantserde kanonneerbooten, die echter geene stoomkracht zouden behoeven te hebben, daar de stroom bij het verplaatsen helpt en wij genoeg partikuliere *stoomschepen* bezitten om, in tijd van oorlog, de kanonneerbooten op hare plaats te brengen. Naar het oordeel van den getuige zou men kunnen volstaan met 5 drijvende batterijen, 10 blokschepen en 46 kanonneerbooten.

De verdediging van Java is zeer moeijelijk en kan alleen door een groot aantal schepen geschieden, want bijna overal aan de noordzijde bestaat gelegenheid om te landen. De getuige gelooft bovendien, dat de vijand met gepantserde schepen zal komen en dan hebben wij, met het oog op onze tegenwoordige *zeemagt, volstrekt geen voldoende middelen* van verdediging. Ook reeds voor gewone tijden is de vermeerdering onzer zeemagt in Indië wenschelijk.

Voor eene voldoende zeemagt, zou de getuige fregatten van de 1e klasse en fregatten van de 2e klasse of korvetten willen hebben, *de eerste soort bestemd voor oorlogsverdediging* en voor het overbrengen van groote versterkingen naar Indië, de tweede soort gedeeltelijk voor de dienst in Indië *zelf. In het geheel acht hij noodig 5 fregatten van de 1e en* 24 van de 2e klasse; van deze laatste zouden ten minste 12 in Indië gestationeerd moeten zijn, met nog 12 raderstoomschepen als de Bromo of de Heklade, 6 kleinere stoomschepen en 6 nog kleinere gelijk de Kapitein van Os.

G. C. K. Pels Rijcken, kapitein ter zee.

Onze verschillende soorten van schepen zijn, naar het oordeel van dezen getuige, zeer bruikbaar voor de dienst in gewone tijden, doch hij durft niet verzekeren of zij in oorlogstijd aan alle vereischten zouden voldoen. Voor de verdediging onzer zeegaten zou hij drijvende batterijen, stoomkanonneerbooten en gepantserde fregatten wenschelijk achten. Ons grootste oorlogschip zou moeten zijn het fregat van 50 stukken.

De getuige is van gevoelen dat voor den aanbouw van schepen hier te lande, het voortdurend behoud van al de rijks etablissementen noodig is. Bij den tegenwoordigen toestand van den waterweg van Amsterdam is het onraadzaam hierin verandering te brengen, en moet Vlissingen behouden worden om de groote schepen te bouwen. „Doch als men vraagt, zegt de getuige, of het niet wenschelijk zou zijn dat Vlissingen, hetwelk open aan zee ligt en dadelijk door den vijand kan genomen worden, werd opgeheven, dan moet ik bevestigend antwoorden. Ik houd Vlissingen voor eene plaats, die niet te verdedigen is. *Het vaarwater is daar zoo* breed, dat *men* eene vloot niet zou kunnen beletten, die positie te forceren." Op eene nadere vraag der kommissie van enquête of hij Vlissingen dus alleen noodig achtte met het oog op het bouwen van groote schepen, antwoordde hij: „Ja, ware de waterweg van Amsterdam *verbeterd, dan zou ik het zeer wenschelijk achten* dat de werf te Vlissingen opgeheven werd, niet alleen als werf van aanbouw, maar ook als reparatiewerf. Ik geloof, dat wij aan Vlissingen niets hebben, want in tijd van oorlog zal men misschien die positie niet eens kunnen verdedigen, omdat door het meer kostbare der flottille-vaartuigen, dan *vroeger*, dat getal, ook veel minder zal zijn, en door al onze zeegaten te willen verdedigen, met dat beperkt getal, men niets zou verdedigen. Die positie kan eene groote waarde voor onze bondgenooten hebben, vooral indien Frankrijk onze bondgenoot *ware; want dan zou voorzeker* de Schelde voor Frankrijk van groot gewigt zijn, om tegen het zwakke punt van Engeland te werken. *Doch* wanneer dan de werf te Vlissingen nog bestaat, zou er groot nadeel voor ons uit kunnen voortvloeijen; want de bondgenoot zou er zijne schepen doen repareren en dat geld zouden wij waarschijnlijk nooit terug krijgen."

J. Modera, gepensioneerd kapitein-luitenant.

Deze beschouwt den toestand onzer marine als zeer ongunstig. Volgens een door hem opgemaakten staat van onze behoeften in geval van oorlog met eene natie als de onze (niet met Frankrijk of Engeland, want daartegen zijn wij in 't geheel niet bestand), *hebben wij slechts een vijfde van de* groote schepen die wij zouden behooren te hebben, en van vaartuigen in 't algemeen ongeveer maar de helft. Naar het gevoelen van den getuige mag de naam van oorlogschip aan geen schip worden toegekend dat geen kuilschip is. Onze geheele marine *bezit echter slechts 7 kuilschepen. De overige vaartuigen zou*den tegen een vijand wel vechten tot dat zij zonken, maar niets degelijks kunnen uitvoeren.

In verband met dit gemis van schepen, acht de getuige het opheffen van de werf te Vlissingen niet wenschelijk, althans niet *zoo lang Holland op zijn smalst niet is doorgegraven of* de sluizen van het noord-hollandsche kanaal niet vergroot zijn, zoo dat groote schepen, te Amsterdam gebouwd, in zee kunnen gebragt worden. Wordt de werf te Vlissingen opgeheven, dan kunnen wij geen groote schepen gelijk de Evertsen *meer bouwen, of liever, wel bouwen, maar niet in zee brengen.*

De getuige zou geen schepen meer gebouwd willen hebben van het model van de Djambi. Hij wenscht dat men zich bepale tot de fregatten 2e klasse en tegenwoordige schroefstoomschepen 2e klasse. De derde klasse zou hij laten vervallen, *en de vierde klasse of vroegere flotille-vaartuigen* (zoo als de Haarlemmermeer) behouden. De drijvende batterijen acht de getuige ondoelmatig, omdat zij alleen aan het voor- en achtervlak gepantserd zijn en slechts in ondiep water kunnen gebruikt worden. De flotille- of verdedigings-vaartuigen zijn *goede schepen*, maar de getuige geeft toch de voorkeur aan het nieuw groot model kanonneerbooten, omdat deze ten hoogste slechts de helft van een verdedigings-vaartuig kosten en men er dus voor het zelfde geld meer van kan hebben, die dan gezamenlijk sterker bewapend zijn dan het minder getal verdedigings-vaartuigen.

De getuige beweert, dat de zeeofficieren tegenwoordig nagenoeg zonder eenigen lust dienen en dat zij niet meer thuis zijn op hun schip, gelijk vroeger het geval was, zoo dat zij al meer en meer de dienst verlaten als zij maar een goed baantje aan wal kunnen bekomen. De oorzaak daarvan ligt, zijns inziens, in de filantropie bij de opvoeding der kadetten, die het nu beter hebben dan een admiraal aan boord van zijn schip. Geen schip kan het gemak en de genoegens voor de kadetten opleveren, die zij tijdens hunne opleiding genieten, en dit bederft hen. Toen de getuige kadet was, leerde men dienen en werd genoodzaakt om te dienen; hij en zijne kameraden bragten

twee derden van hun leven in de sloepen en het tuig door, maar als tegenwoordig de kadet naar de bramzaling of elders in het tuig wordt gezonden, denkt hij dat er heiligschennis plaats heeft. Voorts heeft hij weinig lust om zich aan den wil zijner superieuren te onderwerpen; het idee van gelijkheid brengt hem daartoe.

De administratie der werven is zeer omslagtig; doch men heeft haar zoo moeten inrigten tot voorkoming van de vele moeijelijkheden met de rekenkamer, die zich schijnt te spitsen om het den departementen van algemeen bestuur lastig te maken en van de stelling uitgaat, dat ieder moet bewijzen dat hij een eerlijk man is. Die groote omslag zou anders volstrekt niet noodzakelijk zijn.

Om te komen tot de zeemagt, die Nederland in oorlogstijd behoeft, zou men, naar het oordeel van den getuige, nog moeten bouwen: 29 schroeffregatten der 2e klasse, 23 schroefstoomschepen der 2e klasse, 22 zulke schepen van de 4e klasse, 2 raderstoomschepen, en 31 verdedigingsvaartuigen.

De getuige kan niet gelooven dat de werf te Vlissingen behouden zal blijven, ofschoon hij haar anders gaarne zou behouden als werf van aanbouw. In verband met zeker geheim stuk van het komité van defensie, dat den getuige onder verpligting van geheimhouding bekend is geworden, heeft de minister van marine niet anders kunnen doen, dan de opheffing van die werf voorstellen; ja misschien had men dat voorstel reeds vroeger behooren te doen. Nu de getuige uit het bedoelde stuk weet, hoe men ons militair bestaan wil regelen. moet hij zeggen, dat de werf te Vlissingen moet worden opgegeven en niet blijven mag. En omdat hij weet, dat de werf te Vlissingen weg moet, verklaart hij dat wij alleen kleinere fregatten moeten bouwen, die te Amsterdam kunnen vervaardigd worden. Voor de gansche, naar zijn stelsel te bouwen scheepsmagt, zou eene som van f 46,480,000 vereischt worden, maar zijn plan te verdeelen over 18 jaren.

Kort, doch merkwaardig waren de overige zinspelingen van den getuige op de besluiten van het komité van defensie, waarmede hij in der tijd, als hoofdambtenaar bij het departement van marine, onder den band van geheimhouding bekend is gemaakt. Hij zeide, in antwoord op eene vraag van den voorzitter der kommissie van enquête, dat hij een rooster had gemaakt van de schepen, die wij noodig zouden hebben, doch dat die rooster niet in harmonie was met de bepalingen van het komité van defensie. Het zou hem veel genoegen doen, als de minister van marine zijne verpligting van geheimhouding wilde opheffen, want hij zou dan kunnen aantoonen waarop hij eigenlijk doelde. Op de vragende opmerking van den voorzitter, dat dit zeker in de stukken van het komité van defensie stond, antwoordde de getuige: „Het betreft minder de stukken dan wel een beginsel, hetwelk het komité heeft aangenomen en waarmede ik mij niet kan vereenigen, omdat ik het „IN STRIJD MET DE GRONDWET EN DE BILLIJKHEID" acht." Hij herhaalde tevens zijne verklaring, dat het hem groot genoegen zou doen, indien hij zich nader verklaren mogt. Bij gebreke echter van zulk een verlof, bleef het hierbij.

H. de Vries, griffier bij de direktie der werf te Vlissingen.

Deze getuige meent, dat het in het belang van het rijk zou zijn, een gedeelte van de werf te Vlissingen op te heffen, maar niet in die mate, dat men haar geheel zou kunnen missen. Zij zou gereduceerd kunnen worden op eene kleinere schaal, zoo als die te Hellevoetsluis, maar eene werf is te Vlissingen volstrekt noodig, al ware het alleen voor het loodswezen. Er komen dikwerf voor het herstel van loodsvaartuigen orders voor, welker uitvoering zich niet lang mag laten wachten. De werf zou, tot kleinere schaal gebragt, van veel belang blijven voor de koopvaardij en voor uitrustingen en kleine reparatiën van oorlogschepen; als het dok weder in orde gebragt is, zal het waarschijnlijk een geruimen tijd kunnen dienen.

De getuige zou de werf niet willen behouden voor nieuwen aanbouw, maar er zou toch altijd personeel voor aanbouw noodig zijn voor de loodsbooten en kleine schepen, die er dagelijks binnen loopen en die van tijd tot tijd reparatie behoeven. Het geheele personeel zou zich, zijns inziens, kunnen beperken tot 400 man of daaromtrent, zoo als te Hellevoetsluis, terwijl het thans nog 820 man bedraagt.

A. C. van Braam Houckgeest, gepensioneerd kapitein ter zee (thans lid van den raad van state).

De toestand onzer marine wordt door dezen getuige aller treurigst genoemd; wij hebben niet één schip, dat aan de eischen van den tijd voldoet. Onze zoogenaamde stoomfregatten zijn zeilfregatten, maar kosten het dubbel van deze. De Evertsen is een misbouwd schip. Men heeft drijvende batterijen gebouwd met de kruidkamer boven de waterlijn, en men heeft daardoor even veel kans in de lucht te vliegen als te zinken. Naar zijn gevoelen dienen die drijvende batterijen voor staatsie, maar zij zijn niets waard. De verdedigingsvaartuigen kosten f 20,000 meer dan de kanonneerbooten, maar zijn niets doelmatiger.

Deze treurige toestand is, naar het inzien van den getuige, toe te schrijven aan een minister die geen verstand van de zaken had en zich omringde met jonge menschen zonder ondervinding, ja die onder anderen een direkteur voor den scheepsbouw heeft aangesteld die nog geen bewijs van bekwaamheid gegeven had en waarvan het eerste schip misbouwd was, terwijl aan het andere (de Zeeland) nog in tijde met groote kosten eene andere bouworde is gegeven. Een minister die geen zeeofficier is en omgeven wordt door jonge menschen zonder ondervinding, moet — zegt de getuige — verkeerde dingen doen. Het bouwen van rijksschepen op partikuliere werven keurt de getuige sterk af. Men gebruikt daarbij, zoo mogelijk, slecht hout. Als een partikulier bouwmeester een schip moet bouwen van dat gave hout, als waarvan onze marineschepen gemaakt worden, moet hij drie maal meer geld vorderen.

De getuige zou eene afzonderlijke koloniale marine terugwenschen en die dan inzonderheid doen bestaan uit 15 kleine stoomschepen, die groote snelheid moeten bezitten en met een paar zware stukken gewapend zijn. Die stoomschepen, van het type van de Borneo, en met weinig diepgang, konden tot vervoer van troepen enz. dienen. De verdediging van Indië berust op eene mobile armee en op schepen, doch deze schepen, bestemd tot verdediging, behooren zware schepen te zijn, geschikt tot bescherming van onze belangen.

Het personeel der zeemagt, althans wat de officieren betreft, draagt de goedkeuring van den getuige niet weg. Vroeger ging men met een fregat naar Indië en bleef daar drie of vier jaar met het zelfde etat-major en de zelfde ekipage. Men geraakte dus met elkander bekend, alles sloeg op elkander en ging goed. Tegenwoordig blijft een officier drie maanden op een schip en gaat daarna de gansche reeks van schepen rond, want dan ontbreekt er hier en dan weder daar wat. Zoo gaat het met de ekipages ook: nooit is er eenheid. Een oogenblik heeft men eene goede ekipage; dan wordt er de helft van weggenomen en krijgt men bamboezen (onbevarenen) in de plaats, om daar matrozen van te vormen. De eenheid is uit de koninklijke marine, sedert de koloniale marine is opgeheven. De getuige is zelf met een transportschip uit West-Indië gekomen en heeft moeite gehad om orde te houden, daar de diensttijd der geheele ekipage verstreken was en zij dachten passagiers aan boord te zijn. Getuige wil niet beweren dat de koloniale marine, gelijk die vroeger bestond, goed was; maar zulk eene marine, hoe dan ook ingerigt, is noodig.

Ook de tegenwoordige opleiding der zee-officieren is niet naar den smaak van den getuige. Men is te scrupuleus, ja men is bijv. „bang dat zoo'n adelborst van boven neêr valt." Zij hebben het te goed, vooral aan tafel. Getuige at aan de kweekschool vier maal in de week „snert" en twee maal in de week graauwe erwten. Maar tegenwoordig is het anders. Zoodra zij nu op een schip in aktieve dienst komen, kunnen zij eene zoo goede tafel niet meer hebben en dan gaan zij dadelijk pruttelen en zijn zij onvergenoegd. Kunnen zij er dan uit, dan verlaten zij de dienst.

Bij de wervingen krijgt men, naar het gevoelen van den getuige, het uitschot der natie. De afschaffing der lijfstraffen is niet goed; de „bamboezen" laten nu het werk voor de goede matrozen over, want sedert de afschaffing der lijfstraffen is er geen argument meer dat hen aanspoort. Die filantropische denkbeelden behooren, naar het inzien van den getuige, niet thuis aan boord van schepen; knappe matrozen krijgen geen slagen, maar jonge kerels moet men vormen. Als men in de eerste drie maanden geen enkel delikt over het hoofd ziet, behoeft men gedurende de verdere reis niet te straffen.

De getuige vermeent dat de voorraad in de rijks magazijnen over het algemeen niet voldoende is. Aan het Nieuwediep is het wel gebeurd, dat men soms geen kanonneerboot kon uitrusten. Hetgeen noodig was moest regts en links bij elkander gehaald worden, zoo dat men nooit kan zeggen wanneer een schip gereed zal wezen.

Het ijzeren want komt den getuige zeer ongeschikt voor. Als men met een schip in het gevecht is, en men krijgt, ten gevolge van het afschieten van een hoofdtouw, wat kabelgaren om de ooren, dan beteekent dit niets; maar als een ijzeren hoofdtouw afgeschoten wordt, krijgt men splinters en kan men ernstige verwondingen opdoen.

Voor de binnenlandsche verdediging meent hij dat wij 12 fregatten en 15 korvetten noodig hebben. „Zij moeten gebouwd worden door nederlandsche konstrukteurs, maar de modellen moeten van Engeland komen, want onze konstrukteurs zijn niet op de hoogte van den tijd." De drijvende batterijen zullen van weinig nut voor de verdediging zijn. De verdediging van Java zal moeten geschieden met eene mobile armee, stoomschepen tot transport en groote schepen tot konvooi. Het geld aan de fortifikatiën op Java besteed, acht de getuige voor het grootste gedeelte verspild, omdat de inlanders, in geval van een binnenlandschen oorlog, die toch niet durven aantasten; en tegen een buitenlandschen vijand helpen zij niet. Hij is van oordeel, dat wij in Indië voorshands niet met gepantserde schepen zullen worden aangevallen.

O. A. Uhlenbeck, kapitein ter zee.

Al onze schepen komen den getuige ongeschikt voor omdat zij het eerste vereischte van een oorlogschip, snelheid bij kracht, missen. Onze fregatten, overigens fraaije schepen, bezitten te weinig kracht en kunnen hunne batterijen dus niet op den behoorlijken tijd gebruiken; zij kunnen niet komen en gaan wanneer zij willen. Onze andere soorten van schepen missen alle kracht; zij voeren allen hunne batterijen zeer slecht en zijn niet voorzien van wapening naar de nieuwste methode. In één woord: onze marine kan niet voldoen aan hare bestemming. Het oordeel van den getuige over de drijvende batterijen is dat zij bespottelijk zijn en men, als zij zich tegen den vijand moeten verdedigen, wel op de breede zijde een bordje mag spijkeren met het opschrift: „Hierop mag niet geschoten worden." De verdedigingsvaartuigen zijn niet veel beter dan de oude kanonneerbooten, maar beiden deugen niet.

Het korps zeeofficieren heeft volgens den getuige regtmatige reden tot klagte. Zij worden slecht behandeld, en staan bij alle andere staatsambtenaren achter; zij worden slecht betaald, slecht gepensioneerd, zij hebben weinig vooruitzigt en worden eindelijk niet gebruikt daar waar zij gebruikt konden worden. Door hunne wetenschappenlijke opleiding, door hun rondzien in de wereld, weten zij hoe officieren der marine bij andere natiën worden gebruikt en tot eene betere bestemming komen dan zij. Zij pogen dan ook overal het korps te verlaten; alleen zij die met het feu sacré zijn bezield houden vol, en dan eenige anderen, die broodsgebrek zouden lijden, indien zij uit de dienst gingen. De officieren der marine worden minder betaald dan de officieren van gelijken rang van de landmagt in Oost- en West-Indië. Een luitenant-kolonel wordt in Indië op jeugdigen leeftijd gepensioneerd met een zwaarder pensioen dan een schout-bij-nacht, die 20 jaar in Indië is geweest, kan verdienen.

Gevraagd zijnde of de reede te Batavia met goed gevolg te verdedigen zou zijn, antwoordt de getuige, dat de toegang tot die reede verdedigd *moet* worden omdat, als de vijand er eenmaal doorgedrongen is, geen verdedigen meer helpt. Onze schepen kunnen geene veilige wijkplaats op die reede vinden; maar dat doet er ook niet toe, want men moet in dat geval ook niet wijken, maar vechten. De reede van Soerabaija is gemakkelijker te verdedigen dan die van Batavia; maar daaraan moet niet gedacht worden. Als getuige zich een oorlog voorstelt, denkt hij slechts aan zijn persoon op te offeren en te vechten tot den laatsten man. In dat systeem is wijken ondenkbaar. Zoodra er geweken moet worden, is de zaak verloren. De defensie van de koloniën en het moederland moet niet op wijken gebaseerd zijn. Zoo men in Nederland soms voor een overmagtigen vijand moet terugtrekken, moet daarentegen in Indië van geen wijken sprake zijn, maar behoort elke voet gronds verdedigd te worden.

De getuige acht in Indië 30 vaartuigen noodig, waarvan 10 oorlogschepen en 20 koloniale vaartuigen zouden zijn. Deze laatste moeten raderstoomschepen van de grootte der Etna wezen. In het algemeen zou hij 95 millioen aan het scheppen eener voldoende nederlandsche marine willen besteed zien. Het zouden over het geheel ijzeren schepen moeten zijn.

Van de zeemilitie verwacht hij niets goeds, omdat men den milicien, die misschien nooit voornemens is geweest zeeman te worden, toch niet volkomen behandelen kan als het ruwe scheepsvolk. Welligt kunnen zij echter eenigsins voor de binnenlandsche verdediging dienen.

Vlissingen kan, naar het inzien van den getuige, niet worden gemist als uitrusting- en konservatiewerf voor onze grootere oorlogschepen, als zijnde het eenige zeegat, dat men ten allen tijde binnenkomen of verlaten kan. De haven van Vlissingen laat wel veel te wenschen over, maar zou wel te veranderen en te verbeteren zijn.

SNELPERSDRUKKERIJ VAN DE GEBROEDERS ABRAHAMS.